

ОНОРЕ ДЪО БАЛЗАК ЗЛАТООКОТО МОМИЧЕ

Част 0 от „Човешка комедия“

Превод от френски: Марина Нитова, 1984

chitanka.info

ЗЛАТООКОТО МОМИЧЕ^[0]

На Йожен Дьолакроа

ПЪРВА ГЛАВА

ПАРИЖКИ ФИЗИОНОМИИ

Едно от зрелищата, способни да събудят най-голям ужас, е положително гледката, която представя парижкото население — отвратително на вид, бледо, жълто, потъмняло. Не е ли Париж едно огромно поле, брулено непрестанно от ветровете на користта, под чиито вихри като жита се мятат хора, които тук по-често, отколкото другаде, падат под косата на смъртта, но поникват отново все така многобройни? Всяка пора на техните изкривени и сгърчени лица излъчва мислите, желанията и отровите, с които са обременени мозъците им; това не са лица, а маски — маски на слабост, на сила, на нищета, на радост, на лицемерие; всички те са изтощени и носят незаличимия отпечатък на ненаситна алчност. Какво искат тези хора? Злато или удоволствия?

Няколко наблюдения върху душата на Париж могат да обяснят причините за неговата мъртвешка физиономия, която има само две възрасти: младост или грохнала старост — посърнала, безцветна младост и силно гримирана старост, която иска да изглежда млада. Щом видят тези живи мъртъвци, чужденците, които са малко склонни към разсъждение, отначало изпитват отвращение към тази столица — огромна работилница за наслаждения, но скоро и самите те не могат да се измъкнат от нея и остават доброволно, за да се обезобразят.

Не са необходими много думи, за да се обясни физиологически почти пъкленият цвят на лицата на парижаните, тъй като Париж не само на шега е наречен пъкъл. Това е истински ад. Тук всичко дими, гори, блести, ври, пламти, изпарява се, гасне, отново лумва, искри, святка и се изпепелява. Никъде другаде не е имало по-пламенен и по-жесток живот. Социалната природа на Париж се намира в постоянен кипеж и подобно на самата природа, сякаш след всяка завършена работа си казва: „А сега към следващата!“ Както и самата природа, тази социална природа се занимава с насекоми, с цветя едnodневки, с

дреболии, с мимолетни неща и като нея бълва огън и жупел от вечния си кратер.

Преди да се анализират причините, които придават особена физиономия на всяко племе от този умен и подвижен народ, може би ще трябва да се посочи общата причина, поради която отделните индивиди се обезцветяват, избледняват, посиняват, потъмняват.

След като е проявявал интерес към всичко, парижанинът губи всякакъв интерес. По изхабеното му лице не личи никакво преобладаващо чувство, то е само сиво като покритата с какъв ли не прах и сажди мазилка на къщите. И действително, равнодушен предния ден към това, от което ще се възпламени на следващия, парижанинът живее като дете независимо от възрастта си. Той роптае срещу всичко, утешава се с всичко, подиграва се с всичко, забравя всичко, пожелава всичко, опитва от всичко, страстно грабва всичко, изоставя безгрижно всичко — кралете си, завоеванията си, славата си, идола си, бил той от бронз или от стъкло — и прави това по същия начин, по който хвърля чорапите си, шапките си, състоянието си. В Париж никакво чувство не може да устои на постоянния прилив на нови неща и техният поток принуждава да се води борба, която отслабва страстите; тук любовта се превръща в желание, а омразата — в прищявка; хилядафранковата банкнота замества родината, а заложната къща — истинския приятел. Това всеобщо нехайство носи своите плодове; и в салоните, и на улицата никой не е излишен, никой не е абсолютно полезен, нито абсолютно вреден — както глупаците и мошениците, така и умните и честните. Всичко се понася — правителството и гилотината, религията и холерата. Вие винаги ще допаднете на тези хора, но никога няма да им липсват.

Кой впрочем господства в тази страна без нрави, без убеждения, без никакви чувства, но в която се зараждат и до която достигат всички чувства, всички убеждения и всички нрави? Господствуват златото и удоволствията. Използвайте тези две думи като светилник, за да огледате този голям гипсов затвор, този кошер с кални канавки и да проследите в него криволиците на мисълта, която го вълнува, бунтува и терзае. Гледайте. Най-напред изследвайте света на нищите.

Работникът, пролетарият, човекът, който трябва да движи краката си, ръцете си, езика си, гърба си, петте си пръста, за да преживява,

пръв би трябвало да щади жизнените си сили, но той се изтощава, впряга жена си в някаква машина, съсипва детето си, като го приковава към някакво колело. Фабрикантът, нещо като второстепенна трансмисия, задвижва този народ, който със загрубелите си от труд ръце обработва и позлатява порцелан, шие фракове и рокли, кове желязо, дяла дърво, превръща стоманата в гъвкави нишки, а конопа и лена в корава тъкан, придава кадифеност на бронза, шлифова кристала, копира живите цветя, преде вълна, обяздва коне, плете хамути и галони, гравира мед, украсява карети, подрязва старите брястове, апретира памука, духа стъкло, реже диаманти, полира метали, превръща мрамора в тънки листове, шлифова камъни, заглажда мисълта, всичко оцветява, избелва, почерня. И така този подначалник, фабрикантът, се е появил и е обещал големи печалби на народа срещу неговата пот и воля, знание и търпение, било за да задоволява прищевките на самия град, било за да изпълнява заповедите на чудовището, наречено Спекула.

И тогава четириръките нещастници започват да бодърствуват, да страдат, да работят, да проклинат, да тримирят, да действуват и се изтощават от работа, за да спечелят златото, което ги заслепява. А след това, без да ги е грижа за бъдещето, жадни за наслаждения, разчитайки на ръцете си, както художникът разчита на четката си, те хвърлят парите си, за да се превърнат в господари за един-единствен ден — понеделника — в кръчмите, обвили града с кален пояс, стяган и разпасвал непрекъснато, пояса на най-безсрамната Венера, в който като на комар се губи непостоянното богатство на този толкова разюздан в удоволствията, колкото спокоен в труда народ! И така през петте работни дни тази дейна част от парижкото население няма никакво време за почивка! Тя е отдадена на труд, при който се изкривява, загрубява, слабее, бледнее и кипи от творческа енергия. Нещо повече — нейните удоволствия и нейната почивка не са нищо друго освен уморителен разврат, мръсотия, синини от побои, бледност от пиянство или жълтина от лошо храносмилане и траят само два дни, но поглъщат хляба за старини, супата за седмицата, роклите на жената, пелените на детето, облечени винаги в дрипи.

Тези хора, родени безсъмнено за да бъдат красиви, тъй като всяко живо създание притежава относителна красота, още от детските години са били зачислени под командването на силата, във властта на

чука, на резеца, на предачните машини и затова бързо са се „вулканизирани“. Нима Вулкан, с грозотата и силата си, не е емблемата на този грозен и силен град, достигнал великолепно майсторство в занаятчийството, търпелив, когато рече, страшен един ден в столетие, възпламеняващ се като барут и готов да запали революционния пожар под влияние на ракията, най-сетне достатъчно умен, за да се въодушевява от една упоителна дума, която за него винаги означава злато и удоволствия? Този народ наброява триста хиляди души, като се включат всички, които протягат ръка — за милостиня, за законните заплати или за петте франка, отпускани за разните видове парижка проституция, с една дума, за парите, спечелени по един или друг начин! Ако не съществуваша кръчми, нямаше ли правителството да бъде сваляно всеки вторник? За щастие във вторник този народ е затъпял, смила изживените удоволствия, няма пукнат грош и се завръща към работата си, към сухата коричка хляб, подбуждан от нуждата за материално творчество, превърнало се за него в навик.

Този народ обаче има и своите високо добродетелни личности, своите съвършени хора, своите непознати за света наполеоновци, които възплъщават силите му в тяхната най-висша изява и изразяват социалната му значимост в едно съществуване, в което мисълта и движението се сливат по-скоро за да сложат в някакви релси страданието, отколкото за да носят радост.

Случайността е създала някой работник пестелив и го е надарила с мисъл, той е успял да хвърли поглед към бъдещето, намерил си е жена, станал е баща и след няколко години тежки лишения е наел магазинче и е започнал галантерийна търговия. Ако болестите или пороците не го спрат по пътя му и той преуспее — ето в няколко щриха неговия нормален живот.

Но преди всичко поздравете този крал на парижкото движение, съумял да подчини времето и пространството. Но да, поздравете това същество, пропито със селитра и газове, което създава деца за Франция през тежките си нощи, а през деня работи на няколко места, за да бъде в услуга на своите съграждани, за тяхна слава и удоволствие. Този човек успява едновременно да задоволи милата си жена, семейството си, вестник „Конститусионел“^[1], канцеларията си, националната гвардия, Операта, Бога, но при условие, че може да спечели от „Конститусионел“, от канцеларията, от Операта, от

националната гвардия, от жената и Бога. И така, поздравете този безукорен вездесъщ човек!

Той става всеки ден в пет часа и бързо като птица преминава разстоянието, което дели жилището му от улица Монмартр. Даже ако духа вятър или гърми, даже ако вали дъжд или сняг, той стои пред редакцията на вестник „Конститусионел“ и чака товара вестници, с разнасянето на които се е наел. Получава този политически хляб, грабва го и тръгва. В десет часа е отново в лоното на семейството си, разказва на жена си някой каламбур, открадва ѝ една звучна целувка, изпива с наслаждение чаша кафе и мъмри децата. В десет и четвърт вече е в кметството. Там, седнал в креслото като папагал на летва, отопляван за сметка на града Париж, вписва до четири часа кончините и ражданията на цял район, без да пророни нито една сълза и без да се усмихне. Щастието и нещастията на квартала минават през перото му, както преди малко духът на „Конститусионел“ се носеше на гърба му. На него нищо не му тежи! Той върви винаги по утъпкания път, взима патриотизъм наготово от вестника, не противоречи на никого, възмуцава се и ръкопляска заедно с всички и си живее като лястовица.

Тъй като кметството се намира на две крачки от енорийската черква, ако има тържествена служба, може да отстъпи мястото си на извънщатен чиновник, а самият той да отиде да изпее реквиема пред аналоя, където в неделя и в празнични дни е най-хубавото украшение, най-мощният глас и където енергично отваря широката си уста, когато прогърмява радостно „амин“. Той е и псалт.

След като в четири часа се освободи от служебните си задължения, наминава край своето магазинче, най-известното в Сите, за да разпръсне около себе си радост и веселие. Жена му е щастлива, защото той няма време за ревност, тъй като е човек повече на делата, отколкото на чувствата. Ето защо, щом престъпи прага на магазинчето, се закача с продавачките, чиито живи очи привличат тълпа купувачи, шегува се сред накити, шалчета, муселинови гарнитури, изработени от ръцете на сръчни момичета, а още по-често, преди да седне да обядва, сам се занимава с клиентите, преписва си нещо от вестника или занася на съдебния пристав просрочена полица.

Три пъти седмично в шест часа вечерта отново е на поста си. Несменяем бас-баритон в хора на Операта, той пристига, готов да се превърне във войник, арабин, затворник, дивак, селянин, сянка, крак

на камила, дявол, добър дух, роб, черен или бял евнух, умело да изобразява радост, мъка, съжаление, учудване, да издава неизменни викове, да мълчи, да ловува, да се бие, да представя Рим или Египет: но *in petto*^[2] винаги си остава галантерист.

В полунощ отново се превръща в добър съпруг, мъж, нежен баща и се промъква в брачното легло с още възбудено съзнание от примамливите форми на нимфите в Операта, като по този начин от светските поквари и сладострастните балетни стъпки на Талиони^[3] извлича полза за законната любов. Най-после заспива и спи бързо, препуска в съня си така, както е препускал през деня.

Не е ли той движението, превърнато в човек, въплъщение на пространството, Протей^[4] на цивилизацията? Този човек съдържа в себе си всичко: история, литература, политика, религия, военно изкуство. Не е ли той жива енциклопедия, непрекъснато крачещ чудноват Атлант, като самия Париж, който никога не знае покой? Той сякаш ходи с всички части на тялото си. При такъв труд е невъзможно лицето да запази чистите си очертания. Според някои добре осигурени материално философи може би работникът, който умира остарял, въпреки че е на тридесет години, с оцавен стомах от все по-големи и по-големи количества ракия, е по-щастлив от дребния търговец. Единият умира изведнъж, а другият на части. От своите осем поминъка, от гърба си, гърлото си, ръцете си, жена си, търговията си той извлича (както други от стопанствата си) няколко хиляди франка доход и най-трудно придобитото щастие, на което може да се радва човешкото сърце. Парите и децата, с една дума — всичко, което представлява смисълът на неговия живот, става плячка на обществото, на което предава златото си и дъщеря си, или пък сина си, възпитан в колеж, и тъй като е по-образован от баща си, синът хвърля амбициозни погледи по-нависоко. Често пъти изтърсакът на някой дребен търговец се стреми към държавен пост.

Тази амбиция ни довежда до втория кръг на парижкото общество. Качете се само един етаж по-горе и отидете в мецанина или пък слезте от тавана и се спрете на четвъртия етаж; с една дума, проникнете сред хората, които имат нещо зад гърба си; и двата етажа ще ви направят едно и също впечатление.

Там ще видите едрите търговци и техните чираци, подведомствените — честните служители в малките банки,

мошениците, копоите, старшите и младшите чиновници, писарите при съдебния пристав, при адвоката, при нотариуса, с една дума — дейните, мислещите, спекулиращите представители на дребната буржоазия, която вещо борави с интересите на Париж и бди над своите, присвоила си е монопола над търговията, складира произведеното от пролетариите, трупа в магазините си южни плодове, океанска риба, вина от всички облени със слънце склонове; протяга ръце към Изтока и взима оттам шалове, пренебрегнати от турци и руснаци, отива да събира реколта чак в Индия, изчаква удобния момент за продажба и пресмята печалбите, шконтира полици, купува и скътва в касите си всички видове ценности, разпродава на дребно целия Париж, превозва го, следи, за да разбере какви са детските прищевки, капризите и пороците на зрялата възраст и вади пари от болестите. И все пак какво се получава? Въпреки че не пият като работника, нито ходят в покрайнините на града да се въргалат в калта на пороците, дребните буржоа също се изтощават, напрягат извън мярка и тялото, и ума си, изсъхват от неосъществени желаниа, съсипват се от препускане. Физическата им деформация се извършва под камшика на користта, под бича на амбициите, които измъчват висшите кръгове на този чудовищен град, тъй както пролетариите се обезобразяват под тежестта на материалното производство, непрекъснато изисквано от деспотичните желаниа на аристокрацията.

Така че и дребният буржоа, изцяло подчинен на всевластния господар — удоволствия и злато, — трябва да препуска с времето, да го изпреварва, да намира повече от двадесет и четири часа в денонощието, да се нервира, да се съсипва, да продаде тридесет години спокойна старост за две години изпълнена с болести почивка. Само че работникът умира в болница, изнемощял до краен предел, докато дребният буржоа упорствува да живее и продължава да живее, превърнал се в кретен. Ще го срещнете с изтощено, безизразно, състарено лице, безжизнен поглед, несигурна походка, като се влачи с тъп израз по булеварда — този пояс на неговата Венера, на неговия любим град. Какво е желал този буржоа? Униформа на националната гвардия, неизменното говеждо варено, гроб на прилично място в Пер Лашез и мъничко законно спечелено злато за стари години. Неговият понеделник е в неделя, а почивката му се състои в разходка извън града с нает фойтон, излет, по време на който жена му и децата му

радостно гълтат прахоляк или се припичат на слънце; вместо в кръчма ще отиде на ресторант, известен с обедното си меню, което е направо отрова, или на семейна вечеринка, където ще се задушава до полунощ. Някои глупци се учудват на светивитовото хоро^[5], от което сякаш са болни монадите^[6], видими под микроскоп в капка вода, но какво би казал Гаргантюа на Рабле, удивително смел и неразбран образ, какво би казал този гигант, паднал от небето на земята, ако реши за забавление да понаблюдава движението във втория кръг на парижкото общество, за което разказваме тук?

Виждали ли сте малките бараки, студени даже през лятото, а през зимата отоплявани с мангал, разположени под медния покрив на житните хали? Госпожата е там още от сутринта, тя е продавачка в халите и, както казват, печели от този занаят по дванадесет хиляди франка годишно. Когато госпожата стане сутрин, господинът отива в мрачната кантора и там дава под лихва краткосрочни заеми на търговците от своя квартал. В девет часа той е в паспортната служба, на която е един от подначалниците. Вечерта продава билети в касата на Театър Италиен или който и да е друг театър. Децата са дадени на дойка на село и ги прибират оттам, за да ги пратят в колеж или пансион. Господинът и госпожата живеят на четвъртия етаж, имат само готвачка, дават вечеринки в салон с размери дванадесет на осем стъпки, осветен с газени лампи; но те дават сто и петдесет хиляди франка зестра на дъщеря си и на петдесет години започват да си почиват, да се появяват в ложите на трети балкон в Операта, с файтон в Лоншан или в слънчеви дни да се разхождат, облечени в извехтели дрехи по булевардите. Това е следващото стъпало на техните успехи. Те са уважавани в квартала, ползват се от благосклонността на правителството и са сродени с едрата буржоазия. На шестдесет и пет годишна възраст господинът получава кръста на Почетния легион, а бащата на неговия зет, който е кмет на някой парижки район, го кани на приемите си. Така че трудът на целия им живот отива в полза на децата, които дребната буржоазия неизменно се стреми да издигне до нивото на едрата. По този начин всеки кръг на обществото хвърля хайвера си в по-горния. Синът на богатия бакалин става нотариус, а синът на търговеца на дървен материал — висш съдебен чиновник. Този механизъм действа безотказно и всичко способства за възходящото движение на парите.

Ето че стигнахме до третия кръг на този ад, който може би един ден ще намери своя Данте.

В този трети кръг на обществото, нещо като стомах на Париж, в който интересите на града се смилат и се превръщат в така наречените сделки под въздействието на изпълненото с горчива жлъчка движение на червата, възбудено се върти тълпата от пълномощници, лекари, нотариуси, адвокати, гешефтари, банкери, едри търговци, спекуланти и висши съдебни чиновници. Там повече, отколкото навсякъде другаде може да се видят причините за физическото и моралното унищожение на хората. Почти всичките работят в мръсни кантори, в зловонни съдебни зали, в тесни душни кабинети, прекарват деня прегърбени под тежестта на сделките, стават още в тъмни зори, за да бъдат в състояние да направят всичко, за да не се оставят да бъдат ограбени, за да спечелят всичко или за да не загубят нищо, за да се домогнат до някой човек или до парите му, за да уредят или да развалят някоя сделка, за да използват благоприятен момент, за да окачат някого на бесилото или да го оправдаят. Изкарват си го на конете си, изтощават ги от препускане, пресилват, съсипват и техните крака преждевременно. Времето е техният тиран — то им липсва, не им се подчинява, не могат да забавят, нито да ускорят неговия ход. Коя душа може да остане великодушна, чиста, морална, благородна и следователно кое човешко лице може да остане красиво при покваряващото упражняване на занаят, който принуждава човека да понася тежестта на обществените нищети, да ги проучва, претегля, преценява и използва? Тези хора скътват някъде сърцето си, не знам точно къде, но все пак го оставят някъде, поне когато имат сърце, преди да слязат сутрин до дъното на страданията, които смазват цели семейства. За тях няма никакви тайни, те познават опаката страна на обществото, на което са изповедници, и го презират. Но каквото и да правят, при тази непрестанна борба с покварата, тя започва да ги ужасява и да ги гнети; или пък, изтощени, сключват тайна сделка с нея; накрая всичките им чувства неминуемо се притъпяват, тъй като законите, хората, институциите ги карат да се нахвърлят като гарвани върху неизстиналите още трупове. Всеки час богатият определя цената на живите хора, нотариусът — цената на мъртвите, съдията — цената на съвестите. Принудени непрекъснато да говорят, всички те заменят мисълта с думи, чувствата с фрази, а душата им се превръща в ларинкс. Изхабяват се и се покваряват. Нито

едрият търговец, нито адвокатът запазват здравия си усет, престават да чувствуват, прилагат правила, които изключенията обезсилват. Увлечени от бурния поток на своето съществуване, те нито са съпрузи, нито бащи, нито любовници; плъзгат се по житейските неща и животът им е непрекъснато подчинен на сделките на великия град. Едва прибрали се вкъщи, трябва да отидат на бал, на опера, на празненства, където ще си създадат клиенти, познанства и покровители. Всички те ядат прекомерно, играят комар, лягат си късно, лицата им напълняват, сплескват се, почервеняват. На страшното изразходване на умствени сили и на растящите нравствени противоречия противопоставят не удоволствието — то е толкова бледо, че не компенсира, — а разврата, тайния разврат, който ужасява, тъй като те могат да разполагат с всичко и създават морала в обществото. Истинската им глупост е прикрита от тясната им специализация. Познават занаята си, но не знаят нищо извън него. И за да не страда самолюбието им, оспорват всичко, критикуват наляво и надясно; дават вид, че се съмняват, а всъщност са лековерни хапльовци, объркват се в безкрайните си препирни. Почти всички приемат охотно обществените, литературните и политическите предразсъдъци, които ги освобождават от необходимостта да си съставят собствено мнение, тъй като кодексът от закони или търговският съд ги закрилят от собствената им съвест. Отрано са си поставили за цел да станат забележителни хора, но стават посредствени и пълзят по върховете на обществото. Ето защо лицата им са мъртвешки бледни, с неестествен цвят, очите им са мътни, подсинени, а устата им — бърлива и чувствена. По тези признаци наблюдателният човек разбира израждането на мисълта, затворена в ограничения кръг на тясната специалност, която убива творческите способности на мозъка, дарбата му да вижда мащабно, да обобщава и да прави изводи. Почти всички тези хора се съсухрят в голямата пещ на сделките. Ето защо човек, оставил се да бъде хванат в трошачката и зъбчатите колела на тези огромни машини, не може да стане никога велик. Ако е лекар, или малко се е занимавал с медицина, или е изключение като Биша и умира млад. Ако, въпреки че е голям търговец, е останал личност, той е почти Жак Кьор^[7]. Нима Робеспьер е упражнявал професията си? Дантон е бил мързеливец, който е изчакавал. Но кой впрочем е завидял на Дантон и на Робеспьер, колкото и великолепни личности да са били?

Тези истински претоварени хора привличат парите към себе си и ги трупат, за да се сродяват с аристократичните семейства. Ако амбицията на работника е да се превърне в дребен буржоа, то и тук страстите са подобни. В Париж тщеславието съдържа всички видове страсти. Типичният представител на тази класа ще бъде или амбициозният буржоа, който след дълги години изпълнени с тревоги и постоянни хитрувания, успява да влезе в Държавния съвет, както мравката се промъква през пукнатинка, или някой редактор на вестник, лукав интригант, когото кралят прави пер на Франция, за да отмъсти може би на благородниците, или нотариус, станал кмет на своя район; така или иначе, всичките тези хора се смачкват под валяка на сделките и достигат целта си напълно унищожени. Във Франция има обичай да се дава власт на покритите с перуки оплешивели глави. Само Наполеон, Луи XIV, само великите владетели са избирали млади хора за осъществяване на замислите си.

Над този кръг живеят хората на изкуството. Там също лицата са белязани, макар и благородно, макар и с печата на оригиналността, но са белязани, уморени, изкривени. Изтощени от нуждата да творят, надхвърляйки силите си, за да задоволяват своите скъпи прищевки, уморени от тираничния си гений, жадни за удоволствия, всички хора на изкуството в Париж се стремят чрез прекомерна работа да попълнят пропуските, дължащи се на леността, и напразно се опитват да примирят светския живот със славата, парите с изкуството. Отначало човекът на изкуството се задъхва от преследването на кредиторите, нуждите му го карат да прави дългове, а дълговете му отнемат нощите. След работата идва ред на удоволствията. Актьорът играе до полунощ, учи ролите си сутрин, репетира по обед; скулпторът се огъва под тежестта на статуята си; журналистът — мисъл в постоянно движение — е като войник по време на бой; модният художник е претрупан с работа, а художникът без поръчки се изяжда от мъка, ако чувства, че е гениален. Конкуренцията, съперничеството и клеветите убиват тези таланти хора. Едни от отчаяние пропадат в бездната на порока, други умират млади и непризнати, тъй като прекалено рано са пропилили бъдещето си. Рядко тези хора, прелестни в зората на живота си, запазват своята красота. Впрочем пламенната хубост на лицата им остава неразбрана. Лицето на човека на изкуството е винаги необичайно, винаги е под или над каноните, наричани от глупците

идеал за красота. Каква е тази сила, която ги унищожава? Това е страстта, а всяка страст в Париж се свежда до двете думи — злато и удоволствия.

Да преминем по-нататък. Не дишате ли по-леко? Не чувствувате ли, че въздухът е станал по-чист, просторът по-широк? Тук няма нито труд, нито мъки. Виещата се спирала на златото е достигнала върховете. От сутерените, от тесните улеи, по които започва да струи, от дъното на магазинчетата, където ненадеждни диги се опитват да го задържат, от недрата на банковите каси и големите лаборатории, където го превръщат в слитъци, златото, предадено под формата на зестра от ръцете на момичета или като наследство — от костеливи старчески ръце, бликва към света на аристокрацията, където ще блести, ще се излива, ще тече. Но преди да напуснем четирите опори, на които се крепят едрите парижки собственици, не би ли трябвало, след като изложихме нравствените причини, да изложим и физическите и да покажем скритата проказа, действаща непрекъснато върху лицата на портиера, на собственика на магазинчето, на работника, не би ли трябвало да предупредим за разрушителното влияние на това разложение, равно на разложението на парижките власти, които благосклонно го оставят да съществува? Ако въздухът в къщите, където живее по-голямата част от буржоазията, е отвратителен, ако улицата бълва страшни миазми в стаичките зад магазинчетата, където и без това не достига въздух, то знайте, че освен тази зараза четиридесетте хиляди къщи на великия град са пълни в основите си с нечистотии, които властите до ден-днешен не са сериозно решили да затворят в бетонни тръби, за да попречат на най-зловонната кал да се просмуква през почвата, да трови кладенците и да оправдава името Лутеция^[8]. Половината Париж спи сред смрадните изпарения от дворовете, от улиците и от помийните ями.

Но да пристъпим към просторните, проветрени и покрити с позлата салони, към разкошните къщи, заобиколени с градини, към света на богатите, безделните, щастливите, осигурените. Там лицата са повехнали и измъчени от тщеславие. Там всичко е нереално. Нима търсенето на удоволствия не води до скука? Светските хора рано се съсипват. Понеже главното им занимание е да си създават радости, те бързо започват да злоупотребяват с чувствата си, както работникът

злоупотребява с ракията. Удоволствието прилича на някои лекарства: за да се получават едни и същи резултати, трябва дозата непрекъснато да се увеличава, а последната доза води до смърт или до пълно затъпяване. Всички низши класи се стаяват пред богатите, дебнат да разберат техните вкусове, да ги превърнат в пороци и да ги използват. Как да устои човек на изкусно замислените съблазни, които му се предлагат? Ето защо Париж има своите наркомани, за които хазартът, чревоугодията и куртизанките заместват опиума. Ето защо у тези хора отрано виждате само влечения, но не и страсти, романтични приумици и вяли любовни чувства. Там царува безсилието; няма никакви идеи, тъй като и те, както и енергията, са се превърнали в будоарни преструвки и женски превземки. Там се срещат неопитни четиридесетгодишни мъже и шестнадесетгодишни учени старци. В Париж богатите намират наготово остроумие, напълно съдвкани знания, докрай формулирани убеждения, които им спестяват необходимостта да имат собствено остроумие, собствени знания и убеждения. В този свят безразсъдството е равно на слабостта и разюздаността. Там хората скъпят времето си, за да го пилеят за глупости. Не търсете у тях чувства, нито идеи. Зад прегръдката се крие дълбоко безразличие, а зад вежливостта — неизменно презрение. Там любовта към ближния е непозната. Плитко остроумие, голяма недискретност, клюки и на всичко отгоре баналности — това е съдържанието на разговорите им, но тези нещастни *щастливци* казват, че не се събират, за да изричат и да съставят максими в духа на Ларошфуко, сякаш осемнадесетият век не е вече намерил златната среда между тези две крайности. Ако някои нормални хора се шегуват остроумно и леко, духовитостта им остава неразбрана и много скоро, уморени да дават, без да получават, започват да си седят вкъщи и оставят глупците да царуват на тяхно място. Този празен живот, това непрекъснато очакване на удоволствия, които никога не идват, тази постоянна скука, нищетата на духа, на сърцето и на мозъка, изтощението от парижките светски сбирания се отразяват върху чертите на хората и превръщат лицата им в картонени маски с издълбани преждевременно бръчки — обичайната физиономия на богаташа, която изразява безсилие, в която се отразява блясъкът на златото, физиономия, от която интелигентността е изчезнала.

Духовният облик на Париж доказва, че материалният Париж не може да бъде различен. Този град, украсен с диадема, е като постоянно бремна кралица, с неудържими бесни желания. Париж е главата на земното кълбо, мозък, пращящ от гениални мисли, който води напред човешката цивилизация, велик човек, непрестанно творещ човек на изкуството, далновиден политик, дължен неизбежно да притежава мозъчните гънки и пороците на великия човек, въображението на човека на изкуството и скептицизма на политика. Неговото лице издава кълновете на доброто и злото, борбата и победата, идейната битка от 1789 година, чиито фанфари още звучат по всички краища на света, и поражението от 1814 година. Следователно този град не може да бъде нито по-нравствен, нито по-сърдечен, нито по-чист от парния котел на великолепните параходи, които будят възхищение, порейки вълните! Нима Париж не е един чуден кораб, натоварен с разум? Да, неговият герб^[9] е пророчество, каквото съдбата понякога си позволява да направи. Париж има висока бронзова мачта^[10], на която са изваяни победите, а неговият дежурен наблюдател е Наполеон. Наистина този кораб се клати и странично, и надлъжно, но той дори водите по целия свят, стреля от стоте гърла на своите трибуни, с разперени платна бразди моретата на науката и зове от върха на своите марсели^[11] чрез гласа на учените и на художниците си: „Напред, в атака! След мен!“ Той има огромен екипаж, който обича да вдига нови флагове. Юнги и хлапаци се сменят сред въжетата, тежката буржоазия служи за баласт, работниците и моряците са изцапани с катран, щастливите пасажери заемат кабините, елегантни мичмани пушат пури наведени над борда, а на горната палуба стоят войниците — новаторите, амбициозните хора, — готови да слязат на който и да е бряг и да разпръснат там ярки светлини в търсене на слава, която е удоволствие, или на любов, за която трябва злато.

Следователно непосилният труд на пролетариите, опорочаващата корист, която смазва и едрата, и дребната буржоазия, жестоките мъки на творческата мисъл и накрая злоупотребата с удоволствия, непрестанно търсени от хората по върховете на това общество, обясняват обичайната грозота на парижаните. Само в Ориента човешкият род може да покаже великолепни образци на лица, но те са резултат от неизменното спокойствие на тези дълбоки философи с дълги лули, къси крака и едри тела, философи, които презират

движението и се ужасяват от него; докато в Париж дребните, средните и големите хора тичат, скачат и се премятат, шибани от безмилостната богиня, наречена Нужда: нужда от пари, от слава, от забавления. Ето защо там някое свежо, отпочинало, мило, истинско младо лице е най-необикновено изключение и се среща съвсем рядко. Ако видите такова лице, то сигурно принадлежи на млад ревностен духовник или на добродушен четиридесетгодишен абат с тройна гуша; на добродетелна девойка, каквито се отглеждат в някои буржоазни семейства; на двадесетгодишна майка, още пълна с илюзии, която кърми първото си дете; на младеж, току-що пристигнал от провинцията и поверен на набожна вдовица, която го оставя без стотинка, или може би на някой скромен чирак, който си ляга в полунощ, преуморен от непрекъснато навиване и разгъване на топове хасе, и който става сутрин в седем часа, за да подреди витрината; или често на учен, на поет, който воли щастлив монашески живот с някоя красива идея и си остава скромен, търпелив и непорочен; или на някой самодоволен тъпак, който се храни със собствената си глупост, пращи от здраве и непрекъснато се усмихва сам на себе си; или на представители на породата щастливи и отпуснати скитосващи безделници, единствените наистина щастливи хора в Париж, които по всяко време се наслаждават на поезията на този град в движение. В Париж обаче има шепа привилегировани, които извличат полза от прекомерното производство, от стремежа към печалби, от сделките, от изкуствата и златото. Това са жените. Въпреки че тук повече от където и да било другаде тайни причини обезобразяват лицата им, в техния женски свят се срещат щастливи малки племена, които живеят по ориенталски и съумяват да запазят красотата си; но тези жени почти не излизат пеша на улицата и си остават скрити като редките растения, които разтварят венчетата си само в определени часове и са истински екзотични изключения.

Все пак Париж в своята същност е град на контрастите. Ако истинските чувства в него са нещо рядко, то и там като навсякъде се срещат благородни приятелства и безгранична преданост. На това бойно поле на користи и страсти, както и сред онези общества в поход, където егоизмът тържествува, където всеки е принуден сам да се защитава и които наричаме армии, изглежда, чувствата са силни, когато се проявяват, и са възвишени при съпоставяне. Същото е и с лицата на хората. Понякога в парижката висша аристокрация се срещат

тук-там очарователни лица на млади хора, в резултат на съвсем изключителни нрави и възпитание. Те съчетават изразителните южняшки черти, френския дух, чистотата на формите с младежката красота на английската кръв. Огънят в очите им, прелестните червени устни, блясъкът на тънките им черни коси; бялата кожа, изящният овал превръщат тези лица в красиви човешки цветя, които правят удивително впечатление сред масата потъмнели, старешки, изкривени, сгърчени физиономии. Ето защо жените веднага изпадат във възхищение пред такива млади хора и жадно им се любуват, както мъжете се възхищават, когато видят красиво, скромно, грациозно момиче, надарено с всички онези непорочни черти, които нашето въображение приписва на идеалната девойка.

Ако този набързо хвърлен поглед върху населението на Париж е пояснил редкостта на рафаеловския тип и страстното възхищение, което той предизвиква още от пръв поглед, основната цел на нашия разказ е постигната. *Quod erat demonstrandum* — което трябваше да се докаже — ако ни е позволено да използваме формули от схоластиката при изучаването на нравите.

И тъй, през една от онези прелестни пролетни утрини, когато дърветата още не са зелени, въпреки че са започнали да се разлистват, когато слънцето вече блести по покривите, а небето е синьо, когато парижкото население напуска своите восъчни килийки, тръгва да бръмчи по булевардите и подобно на хилядацветен змей запълзва по улица Дьо ла Пе към Тюйлери, за да приветствува сватбения пир на възродената природа, през такава радостна утрин един млад мъж, красив като светлината на този ден, облечен с вкус, с непринудено държане (да разкрием тайната му: той беше дете на любовта, извънбрачен син на лорд Дъдли и на известната маркиза Дьо Водрак, се разхождаше по широката алея в Тюйлери.

Този Адонис, на име Анри дьо Марсе, се беше родил във Франция, където лорд Дъдли бе дошъл, за да омъжи младата жена, вече майка на Анри, за стария граф Дьо Марсе. Този гаснец и почти угаснал човек призна детето срещу пожизненото ползване на една рента от сто хиляди франка в облигации, която щеше да остане на предполагаемия му син; лорд Дъдли не плати скъпо за своето безразсъдство — по това време френските облигации вървяха по седемнадесет франка и петдесет сантима.

Старият благородник почина, без да се бе докоснал до жена си.

След това госпожа Дьо Марсе се омъжи за маркиз Дьо Водрак, но и преди да стане маркиза, малко се интересуваше от сина си и лорд Дъдли. В началото войната между Франция и Англия беше разделила любовниците, а верността при всички обстоятелства не е била и няма да бъде на мода в Париж. След това успехите на младата, елегантна, хубава, обожавана от всички млада жена заглушиха у парижанката майчините чувства.

И лорд Дъдли не се показва по-грижлив към своя потомък от майката. Вероятно бързата изневяра на пламенно обичаната от него девойка му вдъхна нещо като отвращение към всичко, свързано с нея. Освен това може би бащите обичат само децата, които познават отблизо; това общоприето мнение е от най-голямо значение за спокойствието на семействата и трябва да се поддържа от всички неженени мъже, понеже доказва, че бащинското чувство се отглежда в парник от жената, нравите и законите.

Всъщност за бедния Анри дьо Марсе баща беше този, който не беше го създал. Естествено бащинското чувство на господин Дьо Марсе беше несъвършено. Обикновено миговете, които бащите прекарват с децата си, са редки, а този благородник подражаваше на истинските бащи. Старикът не би продал името си, ако нямаше пороци. Ето защо той без никакви угризения на съвестта си изяде и изпи в игралните домове и други подобни заведения малкото, което държавното съкровище плащаше на притежателите на облигации. След това даде детето за отглеждане на сестра си, старата госпожица Дьо Марсе, която прояви големи грижи към него и въпреки оскъдните средства, които получаваше от брат си, успя да му осигури домашен учител, абат без пукната пара, който прецени бъдещето на момчето и реши, че ще си вземе дължимото от стоте хиляди франка рента за грижите си за своя ученик, когото впрочем обикна.

Този частен учител случайно се оказа истински свещеник, един от духовниците, създадени, за да станат кардинали във Франция или Борджии с папска тиара. За три години той научи момчето на това, което в колежа щяха да го научат за десет. После този необикновен човек, на име абат Дьо Маронис, довърши образованието на своя ученик, като го накара да изучи цивилизацията във всички нейни аспекти; предаваше му собствения си опит, рядко го мъкнеше по

църквите, които по това време бяха още затворени, понякога го водеше зад театралните кулиси и още по-често при куртизанки; показва му един по един механизмите на човешките чувства, изясни му политическите игри в салоните, които навремето бяха техен център; запозна го с правителствената машина и се опита от приятелско чувство към изоставеното, красиво и многообещаващо момче да му замести мъжествено майката. Нали Църквата е майка на сираците? Ученикът оправда големите грижи на учителя си.

Достойният човек почина като епископ през 1812 година, удовлетворен, че е оставил след себе си на земята едно шестнадесетгодишно момче, чиито чувства и ум бяха така формирани, че то би могло да сложи в джоба си който и да е четиридесетгодишен мъж. Кой би очаквал да намери каменно сърце и помътен от алкохол мозък под най-привлекателната външност, която старите примитивисти са придавали на змията-изкусителка в земния рай?

И това не е всичко. Добрият свят човек, облечен във виолетово, беше създал за своя любим питомец няколко връзки във висшето парижко общество, които можеха да се равняват на още сто хиляди франка рента. И така този свещеник, порочен, но дипломат, недоверчив, но учен, коварен, но учтив, на вид слабават, но силен и духом, и телом, беше толкова полезен за своя ученик, толкова снизходителен към пороците му, толкова опитен в оценката на борещите се сили, толкова дълбок, когато разобличаваше човешката природа: толкова млад на маса във „Фраскати“^[12] и къде ли не другаде, че през 1814 година признателният Дьо Марсе се трогваше само когато видеше портрета на скъпия си епископ, единственото движимо имущество, което може да му завещае този прелат, великолепен представител на хората, чийто гений ще спаси апостолическата римокатолическа църква, компрометирана в момента от слабостта на новите си свещеници и от старостта на първосвещениците си; но ако Църквата реши.

Войната на континента попречи на младия Дьо Марсе да се запознае с истинския си баща, чието име надали знаеше. Изоставен от госпожа Дьо Марсе още като дете, той и нея не познаваше по-добре. Естествено, малко съжеляваше за смъртта на предполагаемия си баща. Колкото до госпожица Дьо Марсе, единствената, която се бе държала с него като майка, след смъртта ѝ той ѝ издигна красива малка гробница

в Пер Лашез. Монсеньор Дьо Маронис беше обещал на набожната старица едно от най-хубавите места на небето и щом Анри видя, че тя умира щастлива, заплака с егоистични сълзи — жалеше не за нея, а за себе си. Като видя неговата скръб, за да го утеши, абатът му напомни, че почтената девица смъркаше енфие по отвратителен начин и ставаше от ден на ден толкова грозна, глуха и досадна, та той би трябвало да бъде благодарен за смъртта ѝ. През 1811 година епископът сие опеката от своя ученик. А след това, когато майката на господин Дьо Марсе се омъжи повторно, свещеникът избра на семеен съвет измежду своите енориаши един честен акефал^[13], предварително проверен в изповедалнята, и го натовари да се грижи за състоянието на младия Дьо Марсе, чиито доходи нямаше нищо против да използва, но капиталът държеше да се запази.

И така към края на 1814 година Анри дьо Марсе не беше свързан с никакви емоционални задължения на тази земя и беше свободен като птица без другар. Въпреки че беше навършил двадесет и две години, изглеждаше едва на седемнадесет. Общото мнение даже на най-взискателните негови съперници беше, че той е най-красивият младеж в Париж. От баща си, лорд Дъдли, беше наследил пленително сините, изпълнени с любов очи, от майка си — гъстите черни коси, а от двамата — чистотата на кръвта, нежната кожа на момиче, мил и скромнен външен вид, стройна аристократическа фигура и изключително красиви ръце. Щом някоя жена го зърнеше, полудяваше по него и в нея пламваше желание, което пронизваше сърцето, но се забравяше поради невъзможността да бъде задоволено, тъй като обикновено постоянството не е свойствено на парижанката. Малко от тези жени си повтарят подобно на мъжете девиза на Оранжкия владетелски дом: „Ще издържа.“

Въпреки юношеския си вид и бистрия си поглед Анри притежаваше лъвска храброст и маймунска ловкост. Стреляше в острие на нож от десет крачки и куршумът се разсичаше на две; яздейки, възплъщаваше легендарния кентавър; изящно караше екипаж с отпуснати юзди; беше пъргав като Керубино^[14] и кротък като агне, но можеше да победи човек от предградията на ужасната игра с ритници или тояги; свиреше на пиано така, че при нужда би могъл да стане музикант, и притежаваше глас, за който Барбайа^[15] би му давал по петдесет хиляди франка на сезон. Уви! Всички тези прекрасни

качества и очарователни недостатъци се помрачаваха от един отвратителен порок: той не вярваше нито на мъжете, нито на жените, нито в Бога, нито в дявола. Капризната природа го беше надарила с качества, а един свещеник го беше дооформил.

За да може тази история да стане напълно ясна, тук е необходимо да се добави, че лорд Дъдли срещна, разбира се, много жени, съгласни да сътворят други копия на този прекрасен портрет. Неговият втори шедьовър от този вид беше едно момиче, кръстено Еуфемия, родено от една испанска дама, възпитано в Хавана и доведено след това в Мадрид заедно с една млада креолка от Антилите и с всички разорителни колониални навици. За щастие Еуфемия беше омъжена за един стар и много богат испански благородник — дон Ихос, маркиз Де Сан-Реал, който след окупирането на Испания от френските войски беше дошъл да живее в Париж и се бе настанил на улица Сен Лазар.

Колкото от нехайство, толкова и от уважение към непорочната им младост лорд Дъдли не осведомяваше децата си за роднинските връзки, които им създаваше навсякъде. Това е едно от малките неудобства на цивилизацията, но тя има толкова предимства, че заради благодеянията ѝ ще трябва да ѝ се простят подобни злополуки. За да не се връщаме повече към лорд Дъдли, ще добавим, че през 1816 година той дойде в Париж, за да се укрие от английското правосъдие, което, що се отнася до Изтока, покровителствува само стоките, внасяни оттам. Лордът пътешественик, виждайки за пръв път Анри, попита кой е този красив млад мъж, а когато узна неговото име, промълви: „Ах, колко жалко, че е мой син!“

Такава беше историята на младежа, който към средата на месец април 1815 година безгрижно се разхождаше по главната алея на Тюйлери подобно на животните, които знаят силата си и вървят спокойно и величествено; жените от буржоазията се обръщаха съвсем наивно, за да го видят още веднъж, другите жени не се обръщаха, а го изчакваха на връщане и запечатваха в паметта си този нежен образ, с когото и най-красивата измежду тях не би почувствувала тялото си загрозено.

Минавайки край него, маркиз Дьо Ронкьорол го попита:

„Но какво правиш тук в неделя?“

„Рибата кълве“ — отговори младежът.

Тези мисли бяха разменени само с поглед и нито Ронкьорол, нито Дьо Марсе дадоха вид, че се познават. Младежът оглеждаше разхождащите се с бързината на истинския парижанин, който като че ли не вижда и не чува нищо, а всъщност вижда и чува всичко. В този момент друг млад мъж се приближи до него, хвана го несприинудено под ръка и му каза:

— Как си, приятелю Дьо Марсе?

— Прекрасно — отговори Дьо Марсе с привидна сърдечност, която между двама млади парижани не обещава нищо нито за настоящето, нито за бъдещето.

И действително младите хора в Париж не приличат на младите хора от другите градове. Те се делят на две категории: младежи, които имат известно състояние, и младежи, които нямат нищо, или младежи, които мислят, и младежи, които харчат. Но да сме наясно, става въпрос за онези туземци, които се наслаждават на елегантния живот в Париж.

Безспорно има и други млади хора, но те са деца, които много късно опознават парижкия живот и остават разочаровани от него. Те, както казват първите, не разсъждават, а учат, зубрят. Най-сетне тук може да се срещнат и младежи, богати или бедни, които си избират кариера и се занимават само с нея. Донякъде напомнят Емил^[16] на Русо; от това тесто излизат граждани; те не се появяват в светското общество. Дипломатите ги наричат неучтиво глупаци. Глупаци или не, те увеличават броя на посредствените хора, под чиято тежест се огъва Франция. Винаги са на мястото си, готови да объркат обществените или частните работи с плоската мистрия на посредствеността, като се хвалят със собственото си безсилие, наричано от тях добри нрави и честност. С такива своего рода „отличници“ на обществото са пълни администрацията, армията, магистратурата, камарите, двора. Те принизяват, смазват страната и за държавното тяло са нещо като лимфна течност, която го утежнява и размеква. Тези почтени особи наричат способните хора неморални или мошеници. Ако мошениците карат да им се плащат услугите, те поне правят нещо, докато почтените вредят, но са уважавани от тълпата; за Франция е добре, че елегантната младеж ги жигосва, като ги нарича некадърници.

И така, на пръв поглед е естествено да се смята, че съществува ясна разлика между двата вида млади хора, които водят елегантен живот, приятна пасмина, към която принадлежеше и Анри дьо Марсе.

Но проникателните наблюдатели, които не се спират само на повърхността на нещата, скоро се убеждават, че различията са от чисто нравствен порядък и че няма нищо по-лъжовно от тази красива обвивка.

Всички те обаче се налагат над другите, говорят безразборно за нещата и хората, за литературата, за изящни изкуства, непрестанно споменават поредния Пит-Кобург^[17], прекъсват разговорите с каламбур, присмиват се на науката и на учените, презират всичко, което не знаят, и всичко, от което се страхуват, а след това застават над всичко и се обявяват за върховни съдии на всичко. Готови са да мамят бащите си и да проливат крокодилски сълзи на гърдите на майките си; но, общо взето, не вярват в нищо, злословят за жените или се преструват на скромни, а всъщност се намират във властта на някоя долна куртизанка или на някоя стара жена. Всички са разядени до мозъка на костите си от сметки, от разврат или от прекалено грубо желание да преуспеят и ако в организма им има камъни, при внимателно изследване те ще се открият у всички главно в сърцето. В нормално състояние външно са красиви, при всеки повод споменават за приятелство, държат се пленително. Язвителността преобладава в техния непрекъснато променящ се жаргон; стараят се да бъдат оригинални в облеклото; с гордост повтарят нелепостите на този или онзи нашумял актьор; при среща с непознат се отнасят към него с презрение или дързост, за да спечелят първия манш в тази своего рода игра, и тежко на човека, който не може да изтърпи обидата, за да им отмъсти по-късно. Изглеждат безразлични към нещастията и бедствията на своята родина. С една дума, цялата тази младеж прилича на красива бяла пяна, която се издига над бурните вълни. Те се обличат, обядват, танцуват и се забавляват даже в деня на битката при Ватерло, по време на холерна епидемия или на революция. Впрочем всичките харчат еднакво, но именно тук започва разликата.

Едните притежават капитала на несигурното богатство, което пилеят по приятен начин, другите очакват да го получат; всички имат едни и същи шивачи, но на едната част от тях сметките не са платени. Освен това през главите на едните като през решето преминават всякакви мисли, но никоя не се задържа, а другите сравняват различните идеи и възприемат само най-добрите. Едните смятат, че знаят нещо, а всъщност нищо не знаят, но си въобразяват, че разбират

всичко; готови са да заемат всичко на тези, които нямат нужда от нищо, но не предлагат нищо на тези, които имат нужда от нещо; вторите тайно изучават мислите на другите и за парите си или безумствата си вземат големи лихви. Едните нямат вече верни впечатления, защото душата им като потъмняло от употреба огледало е престанала да отразява какъвто и да е образ, а другите пестят чувствата си и жизнените си сили, въпреки че всъщност и те ги пилеят безразборно като първите. Едните, уповавайки се на надежди, се посвещават неубедено на някаква система, която в момента е носена от попътен вятър и върви против течението, но когато системата се провали, веднага скачат на друго политическо корабче; вторите пък преценяват бъдещето, проучват го и виждат в политическата вярност това, което англичаните виждат в търговската честност — залог за успех. Но докато имотният младеж подхвърля каламбур или измисля острога за новия курс на двореца, то безимотният младеж открито си прави сметка или извършва скрита подлост, стиска ръцете на приятелите си и преуспява. Първите не вярват никога в чуждите способности и считат мислите си за открития, като че ли светът е създаден от вчера, имат безгранично доверие в собствените си сили и си навреждат повече от най-големия им враг. Вторите пък са бронирани с вечно недоверие към хората, познават истинската им цена и са достатъчно проникателни, за да запазят една мисъл повече от приятелите си, които експлоатират; ето защо вечер, когато слагат глава на възглавницата, те претеглят хората така, както скъперникът тегли златото си. Първите се ядосват от дребната безочливост, но се оставят да ги правят за посмешище дипломатичните хора, които ги карат да позират пред тях, като дърпат водещия конец на тези марионетки — самолюбието, докато другите се държат така, че да бъдат уважавани и избират жертвите и покровителите си. Така че един ден тези, които не са имали нищо, имат доста, а тези, които са имали нещо, загубват всичко. Последните гледат на успешните си другари като на подли, безсърдечни, но силни хора.

„Силен е“ — това е голямата похвала, отдавана на онези, които *quibuscumque viis*^[18] са постигнали положение или богатство. Сред тях се срещат млади хора, които играят тази роля, като започват с дългове, и естествено са по-опасни от другите, които я играят без пукната пара.

Младият човек, който казваше, че е приятел на Дьо Марсе, беше лекомислено момче, дошло от провинцията, което модерните младежи учеха на изкуството да подяжда наследство, но все пак му оставаше една последна баница в провинцията, сигурен капитал. След като бе живял мизерно с някакви сто франка на месец, изведнъж бе наследил цялото богатство на баща си и не беше достатъчно умен, за да забележи, че се подиграват с него, но все пак си знаеше сметката, защото успя да запази една трета от парите си. Бе дошъл в Париж да открие с помощта на няколко хилядафранкови банкноти точната цена на конската амуниция, изкуството да не си щади прекалено ръкавиците, да слуша дълбокомислените разсъждения за обещанията, които могат да се дават на хората и какви договори е най-изгодно да се сключват с тях; много държеше да умее да говори изискано за конете си, за пиренейското си куче, да определя по дрехите, походката, обувките към коя категория спада дадена жена; да се научи да играе на екарте, да запомни няколко модни израза и да придобие по време на престоя си в парижкото общество необходимия авторитет, за да може да пренесе в провинцията чая, сребърните английски прибори и да има правото до края на живота си да презира всичко около себе си.

Дьо Марсе го удостои с приятелството си, за да го използва в обществото, както смелият спекулант използва доверен агент. На Пол приятелството на Дьо Марсе, независимо дали беше истинско или престорено, създаваше положение в обществото и той на свой ред смяташе, че е много ловък, като използва близкия си приятел. Той живееше в сянката му, непрекъснато се подслоняваше под чадъра му, повтаряше думите му и се къпеше в неговата светлина. Като стоеше до Анри или даже когато вървеше с него, той като че ли казваше: „Не се опитвайте да ни засегнете — ние сме истински тигри!“ Често си позволяваше да подхвърля самодоволно:

— Каквото и да поискам от Анри, ще го направи, защото ми е приятел.

Но гледаше да не иска нищо, страхуваше се от него и този страх, въпреки че бе грижливо прикриван, се предаваше на другите и бе изгоден за Дьо Марсе.

— Този Дьо Марсе е голям човек — казваше Пол. — О! Ще видите, ще постигне това, което желае. Няма да се учудя, ако един ден стане министър на външните работи. За него няма прегради!

Освен това използваше името на Дьо Марсе за постоянен залог, както ефрейторът Трим^[19] — шапката си:

— Попитайте Дьо Марсе и ще се уверите!

Или пък:

— Оня ден бяхме на лов с Дьо Марсе и той не ми вярваше, но аз прескочих един храст, без да се мръдна от седлото!

Или още:

— Бяхме с Дьо Марсе при жени и, честна дума, аз — и т.н.

По този начин Пол дьо Манервил можеше да бъде причислен единствено към голямото, славно и могъщо семейство на глупците, които преуспяват. По-късно стана депутат, но засега не беше нищо. Неговият приятел Дьо Марсе го характеризираше така: „Питате ме какъв човек е Пол. Пол ли?... Той е просто Пол дьо Манервил.“

— Учудвам се, приятелю — каза той на Дьо Марсе, — че ви срещам тук в неделя.

— И аз щях да ти задам същия въпрос.

— Сигурно някоя интрига!...

— Интрига?

— Е, защо?...

— На тебе мога, разбира се, да ти кажа, без да компрометирам обекта на моята страст. За нас, аристократите, жена, която идва да се разхожда из Тюйлери в неделя, няма особена стойност.

— Ха-ха!

— Млъкни или повече нищо няма да чуеш. Смейш се прекалено силно. Хората ще си помислят, че сме препили на обед. Миналия четвъртък се разхождах тук, на терасата на фьойантинците, без да мисля за абсолютно нищо. Но като стигнах до изхода към улица Кастилионе, откъдето смятах да изляза, се озовах лице с лице с една жена или по-скоро момиче, което едва се въздържа да не ми се хвърли на врата не толкова от благоприличие, предполагам, колкото от този вид изумление, което подкосява крака и ръце, спуска се по гръбнака, стига до ходилата и ги приковава към земята. Аз често съм правил такова впечатление; дължи се на физическия магнетизъм, който се усилва, когато привличането е взаимно. Но, драги, това не беше смайване, а и самото момиче не беше обикновено. В духовно отношение лицето ѝ като че ли изразяваше: „Ето те тебе, мой идеал, възплъщение на моите мисли и денонощни мечти. Как попадна тук? И

защо именно тази сутрин? Защо не вчера? Вземи ме, аз съм твоя“ — и прочие. „Ясно — казах си аз, — ето още една!“ — И тогава я разгледах. Ах, драги, във физическо отношение моята непозната представлява най-очарователната жена, която съм срещал някога. Тя принадлежи към онази порода жени, които римляните са наричали *fulva, flava*^[20] — огнена жена. И в първия момент това, което най-много ме порази, бяха очите ѝ; още ги виждам — жълтеникави като на тигър, блестящо жълто злато, живо злато, което говори, мисли, влюбено злато, което непременно желае да бъде прибрано в малкото ти джобче.

— Но, Анри, кой не го знае това момиче! — възкликна Пол. — *Златоокото момиче*. Понякога идва тук. Ние я нарекохме така. Млада особа, около двадесет и две годишна, виждал съм я тук още по времето на Бурбоните, но я придружаваше една жена, която струва сто хиляди пъти повече от нея.

— Престани, Пол! На този свят не може да има по-хубава жена от това момиче, което прилича на котка, умилкваща се в краката на човека, момиче с такава бяла кожа и пепеляворуси коси, на вид нежно, но сигурно има косъмчета по третата става на пръстите и белезникав мъх по бузите, който на слънце очертава светъл контур от ушите до врата и надолу.

— Ах, но другата, драги Дьо Марсе, другата има черни очи, които никога не са пролели сълза, но горят; черни сключени вежди, които ѝ придават строго изражение, опровергано от пръхкавите ѝ устни, върху които целувката не оставя следа, пламенни, свежи устни, зноен тен, от който мъжът се топи като на слънце... но, честна дума, тя прилича на теб!

— Ласкаеш я!

— Тя има тънко, стройно тяло като на корвета, построена, за да лети, която се спуска върху търговския кораб с типичната френска неудържимост, захапва го и го потопява мигновено!

— Но, драги мой, какво ме интересува тази жена, която никога не съм виждал? — продължи Дьо Марсе. — Откакто изучавам жените, моята непозната е единствената, чиято девствена гръд и пищни сладострастни форми възпламяват за мен единствената жена, за която съм мечтал. Тя е оригиналът на фантастичната картина, наречена „Жена, галеца химера“^[21], най-пламенното, най-демоничното

вдъхновение на античния гений; тя е свята поезия, принизена от онези, които са я копирали в своите фрески и мозайки, в камей за тълпата буржоа, които виждат в тях дрънкулки за верижката на часовника си, докато тя е възплъщение на жената, бездна за неизчерпаеми наслади, в която човек потъва — идеалната жена. Може да се срещне понякога в Испания, в Италия, но почти никога във Франция. Отново видях тук в петък това златооко момиче, тази жена, галеца химерата си. Предчувствувах, че на другия ден ще се появи на същото място и не се излъгах. Приятно ми беше да вървя подир нея, без тя да ме види, да изучавам ленивата ѝ походка на жена, която за никъде не бърза, но в чиито движения се отгатва дремещо сладострастие. Тя се обърна, видя ме, отново остана поразена от мен, отново се стресна и изтръпна. Тогава забелязах истинската испанска дуеня^[22], която я пази и прилича на хиена, облечена в рокля от някой ревнивец, жена-дявол, платена добре, за да пази това прелестно създание... Ах! Дуенята събуди моето любопитство, което разгори още повече любовта ми. В събота не се появи. И ето че днес чакам това момиче, чиято химера съм аз, и нямам нищо против да заема мястото на чудовището от фреската.

— Ето я! — каза Пол. — Всички се обръщат да я видят...

Когато зърна Анри, непознатата поруменя, очите ѝ блеснаха, после се затвориха и тя отмина.

— А ти казваш, че си ѝ направил впечатление! — възкликна шеговито Пол дьо Манервил.

Дуенята погледна втренчено и внимателно двамата младежи.

Когато непознатата и Анри се разминаха отново, девойката го докосна и стисна ръката му. След това се обърна и се усмихна пламенно, но дуенята я задържа бързо към вратата за улица Кастилионе.

Двамата приятели тръгнаха след девойката, като се възхищаваха на гордо изправената ѝ главичка, от великолепната извивка на шията ѝ, по която се спускаха леки къдрици. *Златоокото момиче* имаше изящни крачета с тънки глезени, които пленяват лакомото мъжко въображение. Именно затова носеше елегантни обувки и по-къса рокля. Вървейки, тя се обръщаше от време на време, за да погледне Анри, и явно съжеляваше, че трябва да върви след дуенята, която, изглежда, ѝ беше едновременно господарка и робиня; тази жена можеше да бъде смазана от бой, но не и отпратена.

Всичко това беше очевидно.

Двамата приятели стигнаха до изхода. Двама лакеи в ливреи разгънаха стълбичката на едно елегантно купе, украсено с герб. *Златоокото момиче* се качи първо и седна на мястото, от което можеше да бъде видяно, когато купето завие, сложи ръка на вратичката и тайно от дуенята махна с кърпичката си, без да се интересува какво ще кажат любопитните хора, като открито даде знак на Анри да я последва.

— Виждал ли си кърпичка да говори по-ясно? — попита Анри приятеля си.

После видя един файтон, готов да потегли, след като беше оставил пътниците си, и даде знак на кочияша да почака.

— Карайте след това купе и вижте на коя улица и пред коя къща ще спре. Ще ви дам десет франка — каза той. — Сбогом, Пол!

Файтонът се движеше след купето, което тръгна по улица Сен Лазар и влезе в един от най-красивите домове на квартала.

[0] Първоначално озаглавен „Жената с червените очи“, романът „Златоокото момиче“ е третият епизод от цикъла „Историята на тринадесетте“. (Първите два епизода са „Ферагюс“ и „Херцогиня Дьо Ланже“.) Публикуван е на два пъти — първата част през април 1834, а втората — през май 1835 година. Според плана на „Човешка комедия“ влиза в състава на „Сцени от парижкия живот“. Наистина този роман рисува ярки картини от живота на френската столица през втората четвърт на деветнадесетия век, но най-характерното за него е, че представлява своеобразен предшественик на така наречения „черен“ роман във Франция. „Златоокото момиче“ има посвещение — на художника Йожен Дьолакроа, от когото Балзак се е възхищавал. ↑

[1] „Конститусионел“ — вестник, изразител на либералната буржоазия: в опозиция по времето на Луи XVIII, поддръжник на властта при Юлската монархия. ↑

[2] *In petto* (ит.) — тайно в душата си. ↑

[3] *Талиони, Мари* (1804–1884) — обичана от парижката публика балерина. ↑

[4] *Протей* (гр.мит.) — син на Нептун, който можел да мени външния си вид както пожелае. ↑

[5] *Светивитово хоро* — хорея, заболяване на централната нервна система, изразено в неосъзнати движения на лицето и крайниците. ↑

[6] *Монади* — низши организми от рода на протозоите. ↑

[7] *Жак Кьор* (1395–1456) — френски финансист, банкер на Шарл VII. ↑

[8] *Лутеция* — келтското име на селището, на чието място покъсно се издига Париж; означава *тресавище*. ↑

[9] Гербът на Париж изобразява кораб, а девизът му гласи: „*Fluctuat nec mergitur*“ (лат.) — плава, но не потъва. ↑

[10] *Бронзовата мачта на Париж* — колоната на площад Вандом, излята от бронза на 1200 пленени вражески оръдия. Статуята на Наполеон се издига на върха на колоната. ↑

[11] *Марсел* — горно четвъртито платно на кораб. ↑

[12] „*Фраскати*“ — игрален дом, който се намирал на ъгъла на улица Ришельо и бул. Монмартър. ↑

[13] *Акефал* (гр.) — буквално безглав; тук в смисъл на безмозъчен човек, тъпак. ↑

[14] *Керубино* — името на пажа в комедията на Бомарше „Сватбата на Фигаро“. ↑

[15] *Барбайа, Доменико* — неаполитанският импресарио на Росини. ↑

[16] „*Емил, или За възпитанието*“ — роман от Русо, в който са изложени педагогическите възгледи на автора. ↑

[17] *Пит и Кобург* — *Уилям Пит Младши* (1759–1806) — английски политик, върл противник на Френската буржоазна революция; *Фридрих фон Сакс-Кобург* (1737–1815) — австрийски фелдмаршал. Техните имена са били често употребявани по време на Първата република, а също и по време на Империята като символи на антилибералната политика. Републиканците са наричали „Пит и Кобург“ роялистите, подозирани в противодържавни връзки с чужбина. ↑

[18] *Quibuscumque viis* (лат.) — по всички възможни пътища. ↑

[19] *Ефрейтор Трим* (герой от романа на Лорънс Стърн „Тристрам Шенди“) — често е цитиран от Балзак във „Физиология на брака“. Трим от учтивост носи обикновено шапката си в ръка и понякога си служи с нея, за да посочи някакъв предмет. ↑

[20] *Fulva, flava*(лат.) — червеникава, златистожълта. ↑

[21] *Жена, галеца химера* — Балзак има предвид картината „Фражолета“ от Латуш. ↑

[22] *Дуеня* (исп.) — компаньонка. ↑

ВТОРА ГЛАВА

НЕОБИКНОВЕНА СПОЛУКА

Дьо Марсе не обичаше да действа необмислено. Всеки друг млад мъж на негово място не би се въздържал веднага да се осведоми за момичето, което толкова пълно олицетворяваше неговите най-светли представи за жената, изразени в поезията на Изтока; но тъй като беше доста ловък и не искаше да провали бъдещото си щастие, каза на кочияша да продължи по улица Сен Лазар и да го заведе вкъщи.

На другия ден камериерът му, на име Лоран, хитър момък, нещо като Фронтен^[1] от старите комедии, чакаше край къщата, в която живееше непознатата, в часа, когато се разнася пощата. За да може да следи удобно и да обикаля, Лоран, както правят в подобен случай полицаите, си беше купил износени дрехи от един овернец и се опитваше да заприлича напълно на такъв. Когато пощаджията, който тази седмица обслужваше улица Сен Лазар, се появи, Лоран, се престори на чирак, забравил името на лицето, на което трябва да връчи пакет, и се обърна за помощ към него. Подведен в първия миг от външния му вид, пощаджията, тази толкова живописна личност сред цивилизования парижки живот, му каза, че домът, в който живее *Златоокото момиче*, принадлежи на дон Ихос, маркиз Де Сан-Реал, испански гранд. От само себе си се разбираше, че „овернецът“ не беше изпратен при маркиза.

— Аз трябва да предам този пакет на маркизата.

— Тя отсъства — отговори пощаджията. — Писмата и се препращат в Лондон.

— Но маркизата не е ли младото момиче, което...

— Аха! — прекъсна го пощаджията и го изгледа внимателно, — ти си чирак, колкото аз съм танцьор.

Лоран показва няколко жълтици на приказливия служител и той започна да се усмихва.

— Ето ви името на вашия дивеч — каза той, изваждайки от кожената си чанта писмо с лондонски печат, на което се четеше

следният адрес:

До госпожица
Пакита Валдес
ул. Сен Лазар, дом Сан Реал Париж

Адресът беше написан с остър, дребен женски почерк.

— Надявам се, че няма да се откажете от една бутилка вино „Шабли“ към филе с гъби, предшествувани от няколко дузини стриди? — попита Лоран, който искаше да спечели ценната дружба на пощаджията.

— След работа, в девет и половина, а къде?

— На ъгъла на Шосе д'Антен и улица Ньов де Матюрен, в „Пюи сан вен“ — отговори Лоран.

— Слушай, приятелю — каза пощаджията, когато се видя отново с камериера един час след първата им среща, — ако твоят господар е влюбен в това момиче, тежко му! Съмнявам се, че ще успеете да я видите. Аз съм от десет години пощаджия в Париж и съм видял най-различни врати, но мога със сигурност да кажа, без да се страхувам да бъда опроверган от някой колега, че няма по-загадъчна врата от вратата на господин Де Сан Реал. Никой не може да влезе, ако не знае някаква неизвестна парола, и забележете, че този дом ненапразно е избран с двор и градина, а за да бъде избягнат всякакъв контакт с другите къщи. Вратарят е един стар испанец, който не обелва нито дума на френски, но се взира в хората като същински Видок^[2], за да разбере да не би случайно да са крадци. Ако вратарят на първата врата се остави да бъде излъган от някой влюбен, от крадец или от вас, не че ви сравнявам, то в първата зала, която е със стъклена врата, ще срещнете домоуправителя, заобиколен от лакей. А той е стар хитрец, само че е още по-див и по-намръщен от вратаря. Ако някой мине през външната врата, то този домоуправител излиза, причаква го под колонадата и го подлага на разпит, като че ли е престъпник. Това ми се случи на мен, обикновения пощаджия. Той ме помисли за преоблечен пратеник — каза той, смеейки се над това недоразумение. — А що се отнася до слугите, не се надявайте да измъкнете нещо от тях; мисля, че са неми; никой в квартала не е чул и думичка от техните уста; не знам

какви заплати им дават, за да не говорят и да не пият; истината е, че са необщителни, може би защото се страхуват да не им теглят куршума или пък да не загубят някаква огромна сума, ако проговорят. Ако вашият господар обича толкова много госпожица Пакита Валдес, че да преодолее всички тези препятствия, в никакъв случай няма да се справи с доня Конча Мариалва, дуенята, която я придружава и по-скоро ще я скрие под полите си, отколкото да се отдалечи от нея. Тези две жени сякаш са защити една за друга.

— Това, което ми казахте, уважаеми пощенецо — каза Лоран, след като опита виното, — потвърждава всичко, което сам току-що научих. Честна дума, помислих, че се подиграват с мен. Овощарката срещу къщата ми каза, че през нощта в градината пускали кучета и закачали храната им на стълбове, за да не могат да я достигнат. Ако някой се опита да влезе в градината, тези проклети животни ще се нахвърлят върху него и ще го разкъсат, защото ще помислят, че иска да им я отнеме. Ще ми кажете, че може да им се подхвърлят парчета месо, но изглежда, че са научени да ядат само от ръцете на вратаря.

— Вратарят на господин барон Дьо Нюсенжан, чиято градина в горната си част граничи с дома Сан Реал, ми разправи същото — каза пощаджията.

„Много добре, господарят ми го познава“ — помисли си Лоран.

— Знаете ли какво? — подзе той, поглеждайки крадешком към пощаджията. — Моят господар е такъв човек, че ако реши да целуне ходилата на някоя императрица, ще го направи непременно. Искам само да знам: ако той има нужда от вас, а това ви го пожелавам, защото е много щедър, ще може ли да разчита на вас?

— Дадено, господин Лоран, аз се казвам Моано^[3]. Името ми се пише точно както името на птичката.

— Наистина ли? — с усмивка каза Лоран.

— Живея на улица Троа Фрер номер 11, на шестия етаж — продължи Моано, — имам жена и четири деца и ако това, което ще искате от мен, не е противно на съвестта ми и на служебните ми задължения, нали разбирате, аз съм на вашите услуги.

— Вие сте порядъчен човек — каза Лоран и му стисна ръката.

— Няма съмнение, че Пакита Валдес е любовница на маркиз Де Сан-Реал, приятел на крал Фернандо. Само един осемдесетгодишен испански труп е способен да вземе такива предохранителни мерки —

каза Анри, когато камериерът му докладва за резултата от своето разузнаване.

— Господине — каза му Лоран, — в този дом може да се влезе само ако се прелети с балон.

— Ти си глупак! Нима е необходимо да вляза вътре, за да притежавам Пакита. Тя нали може да излиза?

— Ами дуенята, господине?

— За няколко дни ще затворим твоята дуеня.

— И тогава Пакита ще бъде наша! — възкликна Лоран, потривайки ръце.

— Негодник! — отговори Анри. — Ще те дам на дуенята, ако говориш така нагло за жена, която още не е моя. Дай ми дрехите, излизам.

Анри потъна за момент в радостни мисли. Без да проявяваме неуважение към жените, можем да признаем, че той постигаше всяка жена, която благоволяше да пожелае. Какво следователно да се каже за жена без любовник? Би ли могла да устои пред млад мъж, надарен с красота, която одухотворява тялото, с ум, който украсява душата, с упоритост и богатство, които са единствените истински сили? Но с тези толкова леки победи от две години насам Дьо Марсе се отегчаваше. От бездната на сладострастието той изваждаше повече чакъл, отколкото бисери. И подобно на властелините умоляваше съдбата да му даде някакво препятствие, за да го преодолее, някакво приключение, което ще изисква от него разгръщане на духовните му и физически сили, които се намираха в пълно бездействие. Въпреки че Пакита Валдес представляваше за него едно прекрасно съчетание на съвършенства, на които досега се бе наслаждавал само поотделно, към нея той почти не изпитваше страст. Лесните му успехи бяха отслабили любовното чувство в сърцето му. Подобно на старците и на преситените хора той проявяваше само екстравагантни капризи, опустошаващи влечения, прищевки, които, веднъж задоволени, не оставяха никакъв хубав спомен у него. За младите хора любовта е най-красивото чувство; под нейно влияние животът разцъфтява в душите им, а слънчевата ѝ сила поражда най-красиви вдъхновения, най-велики мисли; Първите плодове на всяко нещо имат прекрасен вкус. При зрелите мъже любовта става страст; силата води до излишества. При старците се превръща в порок; безсилието води до крайности. Анри

беше едновременно старец, зрял мъж и младеж. За да може да изпита отново вълненията на истинската любов, на него, както на Лъвлейс^[4], му трябваше една Кларис Харлоу. Без магическото отражение на такъв рядък бисер той щеше да има само страсти, изостряни било от парижката суета, било от амбицията да доведе някоя жена до дадена степен на разврат, или авантюри, които щяха да дразнят любопитството му. Докладът на камериера му Лоран придаде огромна цена на *Златоокото момиче*. Предстоеше борба с таен враг, който, изглежда, беше колкото опасен, толкова и умен и за да победи, Анри трябваше да пусне в ход всичките си сили. Той щеше да изиграе тази вечна стара комедия, която винаги ще бъде нова и чиито действащи лица са старецът, младото момиче и любовникът — дон Ихос, Пакинта и Дьо Марсе. Ако Лоран можеше да мине за Фигаро, то дуенята изглеждаше съвършено неподкупна. Така случайността беше създала завръзката на тази поема на живо много по-добре от който и да е драматург. Но случайността не е ли също гениална?

„Играта ще бъде напрегната“ — помисли си Анри.

— Е, докъде стигнахме? — каза, влизайки, Пол дьо Манервил. — Идвам да обядвам с теб.

— Нали няма да се обидиш, ако се приготвя в твоё присъствие?

— Защо се шегуваш?

— Напоследък толкова неща взимаме от англичаните, че нищо чудно да станем лицемерни и превзети.

Лоран донесе на господаря си толкова различни тоалетни принадлежности и такива красиви неща, че Пол не се съдържа и каза:

— Но ти ще се забавиш два часа!

— Не — отговори Анри, — два часа и половина.

— Слушай, тъй като сега сме сами и можем да си кажем всичко, обясни ми, защо ти, който си толкова съвършен човек (защото ти наистина си съвършен), се правиш на прекалено суетен, което не е в твоя характер? Защо губиш два часа и половина за вчесване, след като е достатъчно да влезеш за четвърт час в банята, да се вчешеш набързо и да се облечеш? Хайде, обясни ми тази тайна.

— Трябва много да те обичам, глупчо, за да ти доверя възвишените си идеи — каза младият човек, на когото в момента четкаха краката с мека четка, намазана с английски сапун.

— Но аз съм толкова искрено привързан към теб — отговори Пол дьо Манервил — и те обичам, като признавам твоето превъзходство.

— Трябва да си забелязал, ако, разбира се, си способен да наблюдаваш душевните явления, че жените обичат суетните мъже — продължи Дьо Марсе, като отговори само с поглед на излиянията на Пол. — Знаеш ли защо? Приятелю, тези мъже са единствените, които се грижат за себе си. А да се грижиш толкова за себе си, нима не означава да се грижиш за чуждото благо? Мъжът, който не си принадлежи, е именно този, за когото жените се полакомяват. В своята същност любовта е крадла. А да не говорим за крайната чистоплътност, по която те лудеят. Намери ми една жена, в която би пламнала страст към някой занемарен мъж, дори да е забележителна личност! Ако това се случи, трябва да го причислим към прищевките на бременната жена ненормалност, каквато впрочем може да мине през ума на всекиго. Напротив, аз съм видял много забележителни мъже, изоставени от жените поради немарливостта им. Суетният мъж, като се занимава със своята особа, се занимава с глупости, с дреболии. А какво представлява жената? Една дреболия, сбор от глупости. Нима две случайно изпуснати думи не я карат да се измъчва в продължение на четири часа? Тя е сигурна, че суетният мъж ще се занимава с нея, защото той не мисли за велики неща. Тя няма да бъде изоставена заради славата, амбицията, изкуството, тези големи куртизанки, в които вижда свои съперници. Освен това суетните мъже приемат да бъдат осмени, за да се харесат на жената, а нейното сърце е пълно с благодарност към осмяния поради любов човек. Накратко казано, суетният мъж може да стане суетен само ако има достатъчно основание. Именно жените ни дават това звание. Суетният е полковник в любовта, има успехи и командува цял полк жени. Драги, в Париж всичко се знае и мъжът не може да стане суетен даром. Опитай се ти, който притежаваш само една жена и може би имаш причина, за да бъде само една, да станеш денди... ти даже няма да станеш смешен, а просто ще умреш. Ще се превърнеш в двуног предразсъдък, в един от тези хора, които са осъдени неминуемо да правят едно и също нещо. Ти ще бъдеш олицетворена глупост, тъй както господин Дьо Лафайет^[5] олицетворява Америка, господин Дьо Талейран^[6] — дипломацията, Дезожие^[7] — песента, господин Дьо Сегюр^[8] — романа. Ако те

изменят на своя жанр, никой няма вече да вярва в стойността на това, което правят! Ето какви сме ние, хората във Франция, винаги безапелационно несправедливи! Може би господин Дьо Талейран е голям финансист, господин Дьо Лафайет — тиранин, а Дезожие — администратор. Даже догодина да имаш четиридесет любовници, обществото ще ти признае само една. И тъй, суетността, приятелю Пол, е признак на спечелена неопровержима власт над женската порода. Обществото гледа на обичания от много жени мъж като на човек с великолепни качества и всички се надпреварват да го завладеят, горкия! Но повярвай ми, не е без значение да можеш да влизаш в салоните и да гледаш на хората от височината на възела на връзката си или през монокъл, да презреш и най-великолепния човек, ако носи демодирана жилетка. Лоран, боли ме! Следобед, Пол, ще отидем в Тюйлери да видим очарователното *Златооко момиче*.

След прекрасния обед двамата приятели обиколиха терасата на Фьойан и главната алея на Тюйлери, но не срещнаха божествената Пакита Валдес, заради която петдесет от най-елегантните млади парижани, ухаещи на мускус, с високо вързани връзки, звънтяха с шпорите на ботушите си, пляскаха с камшици, разхождаха се, говореха, смееха се и се прашаха по дяволите.

— Напразно дойдохме — каза Анри, — но имам една чудесна идея. Това момиче получава писма от Лондон. Пощаджията трябва да се подкупи или да се напие, да се разпечата някое писмо и, естествено, да се прочете, да се сложи в плика любовно писмо и да се запечата отново. Старият тиранин, *scudel tiranno*, несъмнено трябва да знае кой пише от Лондон и нищо няма да заподозре.

На другия ден Дьо Марсе отново отиде да се разходи по слънчевата тераса на фьойантинците и срещна Пакита Валдес. Понеже вече беше увлечен, тя му се стори още по-красива. Очите ѝ наистина го влудиха: лъчезарни, сякаш бяха от слънчева материя, те излъчваха пламенността на съвършеното ѝ тяло, в което всичко беше сладострастие. Когато се разминаваха, Дьо Марсе гореше от желание да докосне роклята на прелъстителното момиче, но всичките му опити бяха напразни. В момента, в който успя да изпревари дуенята и Пакита, така че да се намери откъм *Златоокото момиче*, когато тръгне обратно, Пакита, не по-малко нетърпелива, избърза напред и Дьо Марсе почувствува как притисна ръката му толкова бързо, страстно и

многозначително, че усети нещо като удар от електрическа искра. В миг всички младежки чувства бликнаха в сърцето му. Когато двамата влюбени се погледнаха, Пакита сякаш се засрами и сведе очи, за да не срещне очите на Анри, но нейният поглед се плъзна надолу, за да огледа краката и тялото на своя „победител“, както са казвали жените преди Революцията.

„Сигурен съм, че това момиче ще стане моя любовница“ — помисли си Анри.

Докато вървеше след нея, в края на терасата откъм площада Луи XV той забеляза стария маркиз Де Сан Реал, който, опрян на ръката на камериера си, се разхождаше с предпазливостта на болен от подагра изтощен старец. Доня Кончита, която се опасяваше от Анри, накара Пакита да мине между нея и стареца.

„Ах, така ли! — каза си Дьо Марсе, като хвърли презрителен поглед към дуенята. — Ако не успеем да те заставим да капитулираш, ще те приспим с малко опиум. Познаваме митологията и легендата на Аргус^[9].“

Преди да се качи, *Златоокото момиче* размени със своя възлюблен няколко погледа с напълно ясен смисъл, които очароваха Анри, но накрая дуенята ги забеляза, рязко каза няколко думи на Пакита и тя отчаяно се спусна към каретата. В продължение на няколко дни Пакита не се мярна в Тюйлери. Лоран, който по заповед на своя господар дебнеше около дома ѝ, разбра от съседите, че нито двете жени, нито маркизът са излизали от деня, когато дуенята бе забелязала погледа, разменен между повереното ѝ момиче и Анри. Тази толкова слаба нишка, която свързваше двамата влюбени, беше следователно прекъсната.

За няколко дни, без никой да разбере по какъв начин, Дьо Марсе постигна целта си. Намери печат и восък, съвсем подобни на тези, с които се запечатваха пращаните за госпожица Валдес от Лондон писма, същата хартия, с която си служеше нейният кореспондент, и освен това всички необходими принадлежности за слагане клеймата на английската и френската поща. После написа следното писмо, като му придаде вид, сякаш е изпратено от Лондон.

„Скъпа Пакига, няма да се опитам да обрисувам с думи страстта, която възпламенихте в сърцето ми. Ако за мое щастие я споделяте, знайте, че аз намерих начин да се свържа с вас. Наричам се Адолф дьо Гуж и живея на улица Юниверсите номер 54. Ако вие сте следена и не можете да ми пишете и ако нямате хартия, нито пера, ще разбере по вашето мълчание. Така че ако утре от 8 часа сутринта до 10 часа вечерта не подхвърлите писмото (което ще бъде чакано през целия ден) през оградата на вашата градина в градината на барон Дьо Нюсенжан, в 10 часа на другия ден един напълно предан мой човек ще спусне незабелязано през стената с помощта на въже две шишенца. Разхождайте се по това време там. Едното шишенце ще съдържа опиум, за да бъде приспан вашият Аргус. Ще бъдат достатъчни шест капки. Другото шишенце ще съдържа мастило и е с ръбове, а флакончето с опиума — гладко. И двете са достатъчно плоски, за да можете да ги скриете под корсета си. Всичко, което вече направих, за да се свържа с вас, трябва да ви докаже колко много ви обичам. Ако се съмнявате в това, ще ви призная, че за едночасова среща с вас бих дал живота си.“

„Те вярват в това, тези глупави създания! — каза си Дьо Марсе. — И имат право. Какво ли ще си помислим за жена, която не се остави да бъде съблазнена от любовно писмо, придружено с толкова убедителни аргументи?“

На другия ден към 8 часа сутринта писмото бе предадено от почтения господин Моано, раздавача, на портиера на дома Сан Реал.

За да бъде по-близо до бойното поле, Дьо Марсе отиде да обядва у Пол, който живееше на улица Пепиниер. В два часа следобед в момента, когато двамата приятели си разказваха, като се смееха, за разоряването на един млад мъж, който бе пожелал да води елегантен живот, без да има достатъчно средства, и търсеха начин да го оженят сполучливо, кочияшът на Анри дойде у Пол и представи на господаря си един странен човек, който искал да говори на всяка цена с него. Човекът беше мулат, от когото Талма^[10], ако го срещнеше, би се

вдъхновил, за да изиграе ролята на Отело. Никога африканско лице не е изразявало по-добре величието на отмъщението, бързината на подозрението, готовността за незабавно изпълнение на някаква мисъл, силата на мавъра и детското му безразсъдство. Черните му очи бяха неподвижни като на хищна птица, оградени като на лешояд с ципести синкави клепачи без мигли. Тясното му ниско чело таеше нещо заплашително. Очевидно този човек беше подвластен на една-единствена мисъл. Не той беше господарят на жилестите си ръце. След него вървеше друг човек, когото всички земни обитатели, от зъзнещите гренландци до обливащите се в пот жители на Нова Англия, могат да си представят, като за това е достатъчна само една дума — нещастник. По това определение всеки ще го познае и ще си го въобрази в съответствие с представите на своята страна. Но чия фантазия може да измисли това бяло, набръчкано, червеникаво по краищата лице и тази дълга брада? Кой може да обрисова жълтеникавата му усукана връзка, мазната яка на ризата му, износената шапка, зеленикавия редингот, жалкия панталон, измачканата жилетка, иглата за вратовръзка от фалшиво злато, изцапаните обувки, чиито връзки са се влачили в калта? Кой ще го разбере в цялата му безкрайна сегашна и минала нищета? Кой? — Само парижанинът. Парижкият нещастник е нещастник в пълния смисъл на думата, тъй като той още изпитва радост и за това разбира колко е нещастен. Мулатът приличаше на палач на Луи XI, съпровождащ осъден към бесилката.

— Откъде измъкна тези чудаци? — възкликна Анри.

— По дяволите! От единия тръпки ме побиват — каза Пол.

— А кой си ти, който повече приличаш на християнин? — попита Анри, като погледна нещастника.

Мулатът прикова очите си върху младите хора, като човек, който не чува, но се мъчи да долови нещо по жестовете и по движенията на устните.

— Аз съм просбописец и преводач в съда. Седя в Съдебната палата. Казвам се Поансе.

— Добре, а другият? — попита Анри, като посочи мулата.

— Не знам, той говори само на някакво испанско наречие и ме доведе, за да се разбере с вас.

Мулатът извади от джоба си писмото на Анри до Пакита и му го даде. Анри го хвърли в огъня.

„Аха, добре, ето че работата започна да се изяснява“ — помисли си Анри.

— Пол, остави ни за момент сами.

— Аз му преведох това писмо — продължи преводачът, когато останаха сами. — След като го преведох, той отиде някъде. После се върна и ме доведе тук, като ми обеща два луидора.

— Какво имаш да ми кажеш, китаецо? — попита Анри.

— Аз не го нарекох китаец — вметна преводачът, докато чакаше отговора на мулата. И след като го изслуша, продължи: — Той казва, господине, че вие трябва да бъдете утре вечер в десет и половина на булевард Монмартр, до кафенето. Там ще видите карета, в която ще се качите, след като кажете на този, който ще ви отвори вратичката, думата cortejo. Испанска дума, значи любовник — добави Поансе. И с поглед поздрави Анри.

— Добре.

Мулатът понечи да даде двата луидора, но Дьо Марсе не го остави и сам плати на преводача. Докато подаваше парите, мулатът изрече няколко думи.

— Какво казва?

— Предупреждава ме — отговори нещастникът, — че ако проговоря, ще ме удуши. Той е любезен, но по вида му личи, че може да го направи.

— Сигурен съм — отговори Анри, — ще го направи, щом казва.

— Той каза още — продължи преводачът, — че особата, която го изпраща, ви умолява заради вас и заради нея да бъдете много предпазлив в действията си, иначе вдигнатите над главите ви кинжали ще понижат сърцата ви и никаква земна сила не може да ви спаси.

— Така ли каза? Още по-добре, ще бъде по-забавно.

— Вече можеш да влезеш, Пол! — повика приятеля си той.

Мулатът, който не беше престанал да наблюдава с магнетичния си поглед възлюбления на Пакита Валдес, си тръгна, последван от преводача.

— Най-после едно наистина романтично приключение! В няколко подобни истории съм помагал досега. И аз най-после да намеря в този Париж любовна интрига, свързана със сериозни трудности и големи рискове. А, дявол да го вземе, каква смелост придава на жената опасността! Да ограничаваш, да принуждаваш

жена, не значи ли да ѝ вдъхнеш смелост и да ѝ дадеш правото мигом да преодолее прегради, които иначе с години не би имала сили да прескочи? Хайде, скочи, мила моя! Ще умреш ли? Бедно дете! Кинжали ли? Това са женски фантазии. Всички жени чувствуват нужда да придават значение на такива глупости. Впрочем ще помислим за това. Да, Пакита, моето момиче, ще помислим! Но, да ме вземат дяволите, сега, когато знам, че това красиво момиче, този шедьовър на природата, ми принадлежи, приключението губи малко от своята пикантност.

Въпреки тези лекомислени думи в душата му се бяха пробудили младежките чувства. За да съкрати очакването, той потърси силни удоволствия — игра на карти, обядва и вечеря с приятели, пи и яде прекалено и спечели десет-дванадесет хиляди франка. В два часа сутринта си тръгна от ресторант „Роше дьо Канкал“^[11], спа дълбоко като младенец, на сутринта се събуди свеж и румен, облече се, за да отиде в Тюйлери да види Пакита и след това да пояде, та да има апетит на обед и да убие времето си.

В уречения час Анри беше на булеварда, видя каретата и каза паролата на един човек, който, изглежда, че беше мулатът. Чувайки я, мулатът отвори вратичката и веднага разгъна подвижната стълбичка. Каретата се понесе толкова бързо из парижките улици, а и самият Анри беше толкова потънал в мисли, че не успя да види по кои улици минаваха и къде всъщност спряха. Мулатът го въведе в къща, чието стълбище се намираше до външната врата. То беше мрачно, както и площадката, на която Анри беше принуден да чака, докато мулатът отвори вратата на един влажен и зловонен тъмен апартамент, чиито стаи, едва осветени от свещта, която неговият водач намери във входното антре, изглеждаха празни и лошо мебелирани, като че ли собствениците бяха заминали. Същото усещане бе изпитал, докато бе чел един роман от Ан Радклиф^[12], в който героят прекосява хладните мрачни и безлюдни помещения на някакво тъжно и пусто жилище. Най-после мулатът отвори вратата на един салон. Старите мебели, извехтелите завеси му придаваха вид на вертеп. Тук се долавяше същата претенция за елегантност, същата смесица от безвкусица, прах и мръсотия. До камината с едва тлеещ под пепелта огън, на едно канапе, тапицирано с червено холандско кадифе, седеше доста лошо облечена старица, на главата с тюрбан от онези, които само

застарелите англичанки могат да измислят и които биха имали огромен успех в Китай, където чудовищното е идеалната красота за художниците. Този салон, старата жена, гаснещата камина биха изстудили любовта, ако Пакита също не се намираше там, полуизлегната на едно малко канапе, облечена със съблазнителен пенъоар; сега тя без стеснение хвърляше златистоогнени погледи, показваше изящните си крака и пленяваше с красивите си движения. Тази първа среща беше като всички първи срещи на обхванати от страст хора, които бързо са преминали разделящото ги разстояние и се желаят пламенно, без обаче да се познават още. При такова неудобно положение неизбежно се чувствава принуда до момента, в който душите намерят общ език. Ако желанието придава смелост на мъжа и го подтиква да преодолее всички препятствия, то влюбената, ако е истинска жена, колкото и да е увлечена, се чувствава изплашена, че толкова бързо е стигнала до целта и трябва да се отдаде, което за много жени означава пропадане в бездна, в дъното на която те не знаят какво ще намерят. Неволната студенина на жената контрастира с любовните ѝ признания и действува неизбежно даже на най-влюбения мъж. Тези настроения замъгляват душите и предизвикват нещо като мимолетна болест. В блаженото странствуване, което две души предприемат през красивата страна на любовта, този момент представлява безплодна пустош, ту влажна, ту пламтяща, покрита с горещи пясъци, пресечена от блата, но тя трябва да се премине, преди да се стигне до китните горички, пълни с рози, под чиито сенки, на килими от мека зеленина се разполагат любовта и нейната свита от наслаждения. Често пъти в такива моменти остроумният човек се лишава от остроумието си, откликва на всичко с глуповат смях, сякаш затъпява под вледеняващия натиск на желанието. Случва се двама души, и двамата красиви, умни и увлечени, в началото да си говорят само най-глупави изтъркани фрази до момента, в който случайно изпуснатата дума, трепетен поглед, внезапно преминала между тях искра ги довеждат до оградената с цветя пътека, по която човек не върви, а се спуска, без обаче да слиза надолу. Това душевно състояние винаги зависи от силата на чувствата. Двама души, които не са много влюбени, не могат да изпитват подобно нещо. Като въздействие тази душевна криза може да бъде сравнена със сиянието на безоблачно небе. На пръв поглед природата е сякаш обвита с тънък воал, небесният лазур изглежда черен, а ослепителната

светлина се възприема като мрак. Страстта, обхванала Анри и испанката, беше еднакво силна, законът на статиката, който гласи, че две еднакви сили при стълкновение взаимно се унищожават, може би е валиден и за духовния свят. Освен това смущението между тях се увеличаваше поради присъствието на старата мумия. Любовта се плаши от всичко и се радва на всичко, за нея всичко има смисъл, всичко е предзнаменование — щастливо или злокобно. Тази грохнала старица се явяваше като една възможна развръзка и приличаше на отворителната рибя опашка, с която древногръцката символика е надарила химерите и сирените, които имат толкова привлекателни и съблазнителни тела, както в началото е привлекателна всяка страст. Въпреки че Анри беше не точно свободомислещ (тази дума винаги звучи подигравателно), но човек с изключителна вътрешна свобода, толкова силен, колкото това е възможно за невярващи, картината, която се разкри пред очите му, го порази дълбоко. Впрочем, най-силните хора са, естествено, и най-чувствителни и следователно — най-суеверни, ако може да бъде наречена суеверие първата неволна преценка, безспорно резултат на проникателност за неща, които убягват от погледа на обикновените хора, по не и от техния.

Испанката се възползува от този миг на смайване, за да се отдаде на възторга на безпределното обожание, което владее сърцето на жената, когато обича истински и е в присъствието на толкова желани кумир. Очите ѝ искряха, пълни с радост и щастие. Беше като омагьосана и без страх се опияняваше от дълго очакваното блаженство. В този миг тя се стори на Анри тъй чудно красива, че цялата тази фантасмагория от дрипи, излинели червени завеси, зелени рогозки пред креслата, лошо изчистените плочки на пода, целият този мизерен и жалък разкош изчезна веднага. Салонът се озари от светлина и той виждаше като през мъгла ужасната харпия^[13], неподвижна и безмълвна на червеното канапе, и жълтите ѝ очи, които издаваха робски чувства, породени от нещастие или от порок, който като тиран оскотява човека под бича на своя деспотизъм. Очите ѝ имаха студения блясък на очите на тигър в клетка, който чувствава безсилието си и е принуден да сподави желанието си да разкъсва.

— Коя е тази жена? — промълви Анри.

Но Пакита не отговори. Със знак показа, че не разбира френски, и го попита дали знае английски. Дьо Марсе повтори въпроса си на

английски.

— Това е единствената жена, на която мога да се доверя, въпреки че ме е продала — отговори спокойно Пакита. — Мили Адолф, това е моята майка, робиня, купена от Грузия заради рядката си красота, от която е останало много малко. Говори само родния си език.

Държанието на жената и желанието ѝ да разбере по движенията на дъщеря си и Анри какво става между тях, изведнъж се изясниха и младият човек се почувствува по-добре.

— Пакита — попита той, — значи, няма да бъдем оставени сами?

— Никога — тъжно каза тя. — При това ние имаме на разположение малко дни.

Тя наведе очи, погледна ръцете си и с пръстите на лявата започна да брои върху дясната. За Анри това бяха най-красивите ръце, които бе виждал.

— Един, два, три...

Тя изброи до дванадесет.

— Да — каза тя, — имаме дванадесет дни.

— А след това?

— След това — отвърна Пакита, потънала в мисли подобно на слаба жена, над която виси брадвата на палача и предварително е убита от ужасния страх, който я лишаваше от великолепната енергия, с която природата видимо я беше надарила, за да възбужда още по-голямо сладострастие и да превръща в безкрайни поеми даже най-плътските наслаждения, — след това... — повтори тя и очите ѝ се втренчиха в една точка. Изглежда, че съзерцаваше нещо далечно и заплашително. — Не знам.

„Това момиче е лудо“ — помисли си Анри, сам обзет от странни мисли.

Струваше му се, че Пакита е заета с нещо извън него. Приличаше на жена, разкъсвана едновременно от угризения и от страст. Може би таеше в сърцето си друга любов, която ту забравяше, ту си припомняше. В миг у Анри нахлуха хиляди противоречиви мисли. Това момиче се превърна за него в мистерия; но като я наблюдаваше с опитния поглед на преситен мъж, зажаднял за нови преживявания, подобно на онзи източен цар, който изисквал да му се измислят наслаждения — ужасна клада, която терзае силните души, —

Анри видя в Пакита най-разкошния инструмент за любов, който природата си беше доставила удоволствието да създаде. Предполагаемите възможности на тази машина, без душата да влиза в сметката, биха изплашили всеки друг, но не и Дьо Марсе; той обаче беше заслепен от тази богата жетва на бъдещи наслади, на постоянно разнообразие в блаженството — мечта за всеки мъж, която и всяка любеща жена се стреми пламенно да осъществи. Влуди го мисълта, че безконечното е станало осезаемо и е преминало в най-опияняващите за човека усещания. Той видя у Пакита всичко това много по-ясно, отколкото у която и да било друга жена, тъй като с удоволствие се оставяше да бъде гледана, щастлива, че се възхищават от нея. Възхищението на Дьо Марсе се превърна в скрита ярост, гняв, който той издаде напълно, като хвърли поглед на испанката; тя го разбра, като че ли бе свикнала на такива погледи.

— Ако не бъдеш само моя, ще те убия! — извика той.

Като чу тези думи, Пакита закри лицето си с ръце и наивно извика:

— Света Дево, къде попаднах!

Тя стана, втурна се към червеното канапе, зарови глава в дрипите, които покриваха майчината ѝ гръд, и заплака. Старицата седеше, без да мръдне и без да утеша дъщеря си. Тя притежаваше в най-висша степен суровостта на дивите народи и невъзмутимостта на статуя, непроницаема за наблюдателя. Дали обичаше дъщеря си? Невъзможно беше да се разбере. Под нейната маска се таяха всички човешки чувства, както добрите, така и лошите, и всичко можеше да се очаква от това същество. Погледът ѝ се местеше бавно от красивите коси на дъщеря ѝ, които я обгръщаха като наметка, към лицето на Анри, което тя наблюдаваше с неизразимо любопитство. Тя като че ли се питаше дали не е магия появяването му в тази стая и каква прищявка на природата е создала толкова привлекателен мъж.

„Тези жени се подиграват с мен“ — помисли си Анри.

В този момент Пакита вдигна глава и му хвърли поглед, който проникваше в душата и я изгаряше. Стори му се толкова красива, че се закле да притежава това съкровище от красота.

— Бъди моя, Пакита!

— Да ме убиеш ли искаш? — попива плахо тя, пълна с трепет и безпокойство, но привлечена към него от необяснима сила.

— Да те убия ли? — усмихна се Анри.

Пакита извика от ужас, каза нещо на старицата, която властно взе ръката на младежа, а след това и тази на дъщеря си, дълго ги разглежда и ги пусна, клатейки зловещо глава.

— Бъди моя още тази вечер, веднага, последвай ме, не ме оставяй, послушай ме, Пакита! Обичаш ли ме? Ела!

И за един миг той й каза хиляди безумни слова със скоростта на поток, който скача между скалите и повтаря ромона си с безброй различни звуци.

— Същият глас... — промълви тъжно Пакита, но така, че Дьо Марсе да не я чуе — и същата пламенност — прибави тя. После, оставяйки се на неизразимата си страст, каза: — Добре, да бъде така. Само че не тази вечер. Тази вечер съм дала съвсем малко опиум на Конча, може да се събуди и тогава съм загубена. Сега всички вкъщи смятат, че спя в стаята си. След два дена бъди на същото място и кажи същата дума на същия човек. Той е мъж на моята дойка и ако го подложат на мъчения, ще умре, но няма да успеят да изтръгнат нито дума против мен. Сбогом.

Тя го прегърна силно, обвини се около него, привлече главата му, подаде му устните си и целувката им ги замая така, че земята сякаш се разтвори под краката на Дьо Марсе, а Пакита извика „върви си!“ с глас, който явно показваше колко малко се владее и тя, но не отпускате прегръдката си, само продължаваше да вика „върви си!“ — докато бавно го заведе до стълбището.

Там мулатът, на когото белите очи заискриха, щом видя Пакита, взе свещника от ръцете на своя идол и придружи Анри до улицата. Остави свещника под свода, отвори вратичката, настани Анри в каретата и с огромна скорост го заведе до булевард Италиен. Конете препусаха, като обсебени от дяволи.

Цялата тази сцена изглеждаше на Дьо Марсе като сън, но такъв сън, който, след като изчезне, оставя в душата чувство за свръхестествена наслада и после човек я търси цял живот... Една целувка беше достатъчна. Не можеше да има по-благопристойна, почиста, дори по-хладна от тази любовна среща, станала на толкова ужасно във всичките си подробности място, пред очите на толкова отвратително божество — тъй като майката се отпечата в съзнанието на Анри като адско изчадие, сгърчено, мъртвешко, порочно, диво и

жестоко, до което въображението на художниците и поетите не беше още достигнало. Всъщност никоя друга среща не беше възбуждала до такава степен неговата чувственост, не беше разбулвала толкова дръзко сладострастие и не бе карала любовта по-силно да блика от сърцето му, за да насища въздуха около него. Дьо Марсе беше опиянен от нещо мрачно, тайнствено, сладостно, нежно, смуцаващо, преливащо — съчетание на ужасно и божествено, на рай и ад. Той не беше вече същият човек, въпреки че беше достатъчно силен, за да устои на опиянението на страстта.

За да може да бъде разбрано добре поведението му при развързката на тази история, е необходимо да се обясни как душата му се беше разширила във възраст, когато младите хора се смаяват, като прекарват времето си с жени или като се занимават прекалено много с тях. Той беше израснал душевно поради такова съчетание на скрити обстоятелства, които го облякоха с огромна непозната власт. Този млад човек държеше в ръцете си по-мощен скиптър от скиптъра на съвременните крале, повечето от които са ограничени от законите даже в най-малките си прояви на собствена воля. Дьо Марсе упражняваше тираничната власт на източен деспот. Но тази власт, глупаво упражнявана в Азия от оскотели хора, беше удесеторена от европейската интелигентност, от френския дух — най-будния, най-острия от всички инструменти на ума. Анри можеше да направи всичко, за да удовлетвори желанието си за удоволствия и своята суета. Това невидимо въздействие върху обществото му придаваше истинско, но тайно величие, без надутост, съсредоточено в себе си. Той се чувствуваше не като Луи XIV, а като най-гордите халифи, фараони, ксерксовци, които са смятали, че имат божествен произход, и подобно на Бога са забулвали лицата си пред своите поданици под предлог, че погледът им умъртвява. Така, без никакво угризение, че е едновременно съдия и страна, Дьо Марсе хладно осъждаше на смърт мъжа или жената, които го бяха дълбоко обидили. Въпреки че често присъдата беше произнесена почти шеговито, тя си оставаше окончателна. Една грешка се превръщаше в нещастие, гибелно като гърма, който пада върху някоя щастлива парижанка във фойтона, вместо да удари стария кочияш, който я води на среща. Именно затова горчивата дълбока ирония, с която се отличаваше езикът на този млад човек, предизвикваше доста често ужас и никой не смееше да го

дразни. Обикновено жените много се увличат по такива мъже, които сами се смятат за паши и сякаш шествуват придружени от лъвове и палачи, като всяват ужас. В резултат на това подобни мъже притежават сигурност в действията, увереност във властта си, гордост в погледа, лъвско съзнание, което въплъщава за жените типа силен мъж, за когото те всички мечтаят. Такъв беше и Дьо Марсе.

В този момент, уверен в щастливото си бъдеще, той отново се превърна в гъвкав юноша и когато отиде да си легне, мечтаеше само да обича. Сънува Златоокото момиче, тъй както сънуват страстно влюбените младежи. Това бяха фантастични видения, неуловими странни образи, изпълнени със светлина, които разкриваха невидими светове, но си оставаха неясни, като че ли було се спускаше пред тях. Следващите два дни той изчезна, без никой да разбере къде е отишъл. Властта му се проявяваше само при определени условия и за негово щастие през тези два дни той беше прост войник в служба на този демон, на когото дължеше свръхестественото си съществуване. Но вечерта в уречения час, той чакаше на булеварда каретата, която дойде навреме. Мулатът се приближи до Анри и произнесе на френски една фраза, която очевидно беше научил наизуст:

— Ако искате да дойдете, каза тя, ще трябва да се съгласите да ви завържа очите.

И Кристемио извади един бял копринен шал.

— Не! — възпротиви се Анри, чиято могъща душа се разбунтува изведнъж.

И той понечи да се качи в каретата, но мулатът даде знак и тя потегли.

— Съгласен съм! — извика Дьо Марсе, разярен, че загубва обещаното щастие. Впрочем той виждаше, че не е възможно да не отстъпи пред един роб, сляпо покорен като палач. И нима върху това пасивно оръдие трябваше да стовари гнева си?

Мулатът подсвирна и каретата се върна. Анри се качи бързо. Вече няколко любопитни глупаци се бяха събрали на булеварда. Анри беше силен и поиска да изиграе мулата. Когато каретата тръгна в тръс, той хвана ръцете на пазача си, за да го обуздае и като го обезвреди, да може да разбере къде отиват. Опитът му беше напразен. Очите на мулата блеснаха в тъмнината. Човекът нададе викове, които гневът задавяше в гърлото му, успя да се освободи, отблъсна Дьо Марсе с

желязната си ръка и го закова, така да се каже, в дъното на каретата; след това със свободната си ръка извади кама с триъгълен връх и подсвирна. Кочияшът чу и спря. Анри не носеше оръжие и беше принуден да се подчини; протегна глава към шала. Това движение на покорност успокои Кристемио и той му върза очите с грижливост и внимание, които свидетелствуваха за нещо като страхопочитание пред личността на човека, обичан от неговия идол. Но преди да вземе тази предпазна мярка, прибра недоверчиво камата в страничния си джоб и закопча дрехата си догоре.

„Тоя китаец можеше да ме убие!“ — помисли си Дьо Марсе.

Каретата бързо потегли отново. За човек като Анри, който познаваше така добре Париж, оставаше една възможност да разбере къде отиват: достатъчно беше да се съсредоточи и да пресмята по броя на прекосените канавки напречните улици, край които минаваха, докато каретата продължеше да се движи само напред по булевардите. По този начин той щеше да успее да познае по коя странична улица ще завият към Сена или към високите части на Монмартр и да открие името и мястото на улицата, на която неговият водач щеше да нареди да спрат. Но силното вълнение, което му беше причинила схватката, яростта от унизеното му достойнство, мислите за отмъщение, които се въртяха в главата му, предположенията, които му подсказваха щателните предпазни мерки, взети от тайнственото момиче, за да бъде отведен при нея — всичко това му попречи да съсредоточи вниманието си като слепец, а то му беше необходимо, за да разчита на ума и паметта си. Пътуваха половин час. Когато каретата спря, пътят не беше вече павиран. Мулатът и кочияшът хванаха Анри през кръста, вдигнаха го и го сложиха на нещо като носилка; прекосиха градина и той усети аромат на цветя и характерния мирис на дървета и на зеленина. Цареше такава дълбока тишина, че той даже успя да долови звука на падащи от влажните листа капки. Двамата мъже го изкачиха по стълбите, накараха го да се изправи, преведоха го през различни помещения, държейки го за ръка, и най-после го оставиха в една стая, в която въздухът ухаеше. Той почувствува дебел килим под краката си. Женска ръка го накара да седне на един диван и свали шала от очите му. Анри видя пред себе си Пакита, но Пакита, обкръжена с разкоша на сладострастна жена.

Половината от будоара, където се намираше Анри, беше леко закръглена, а противоположната му част образуваше правилен квадрат, в средата на който блестеше камина от бял и златист мрамор. Анри беше въведен през една странична врата, закрыта от пищна бродирана завеса, която се намираше точно срещу един прозорец. В подковообразната част на стаята имаше истински турски диван, тоест матрак, сложен направо на земята, но широк като легло, с обиколка петдесет стъпки, покрит с бял кашмир, украсен с черни и маковочервени пискюли, разположени във формата на ромбове. Гърбът на това огромно легло се издигаше няколко пръста над куп възглавнички, подобрани с вкус, които го правеха още по-разкошно с украшенията си. Стените на будоара бяха покрити с червен плат, над който се спускаше муселин, набран така, че да образува нещо като канелюри на коринтска колона, закрепени горе и долу с ленти от маковочервен плат с черни арабески. Под муселина маковият цвят изглеждаше розов, с розовия цвят на любовта, в който бяха и завесите на прозореца, също от индийски муселин, подплатени с розова тафта и украсени с маковочервени и черни ресни. Шест позлатени аплика с по две свещи, окачени на стената на равни разстояния, осветяваха дивана. От средата на лъчистобелия таван с позлатен корниз се спускаше сребърен полилей с матова позлата. Килимът приличаше на източен шал, а шарките му припомняха стиховете на Персия, където ръце на роби го бяха изтъкали. Мебелите бяха тапицирани с бял кашмир с черни и маковочервени орнаменти. Часовникът с махало и свещниците бяха от бял и златист мрамор. На единствената маса в стаята вместо покривка имаше кашмирен шал. В изящни цветарници растяха най-различни рози и други бели и червени цветя. С една дума, и най-малката подробност изглеждаше обмислена грижливо и с любов. Никога пищността не е била толкова кокетно прикрита, за да се превърне в елегантност, да изрази изящество и да възбуди сладострастие. В тази обстановка и най-студеният човек би се възпламенил. Преливащите се цветове на тапетите, които се променяха при плъзгането на погледа, като ставаха ту съвсем бели, ту съвсем розови, се съчетаваха с игрите на светлината, проникваща през прозрачните гънки на муселина, и създаваха впечатление за нещо облачно и ефирно. Душата изпитва към белия цвят някакво особено влечение, на любовта се нрави червеният, а златистият цвят поощрява

страстите, тъй като има власт да осъществи техните прищевки. По този начин всичко смътно и тайнствено, което се крие у човека, всички необясними симпатии са подхранвани несъзнателно. В тази съвършена хармония имаше такова съчетание на цветовете, на което душата откликваше със сладострастни, смътни, блуждаещи мисли.

Сред тази ефирна атмосфера, наситена с прелестни благоухания, пред Анри се появи Пакита, облечена в бял пеньоар, боса с портокалови цветчета в косите, коленичила, изпълнена с молитвено благоговение, сякаш той беше божеството на този храм, в който бе благоволил да дойде. Въпреки че беше свикнал с изискания парижки вкус, Дьо Марсе се изненада при вида на тази раковина, подобна на мидата, в която се е родила Венера. Било под влияние на контраста между мрака, от който беше излязъл, и светлината, която обливаше душата му, било поради мигновено натрапилото се сравнение между тази сцена и обстановката при първата им среща, той изпита нежно чувство, каквото поражда истинската поезия. Щом забеляза сред това кътче, появило се пред него по вълшебен начин, най-съвършеното творение — девойката с топъл цвят на лицето, нежна кожа, леко позлатена от отраженията на червения цвят и от любовния изблик, и грейнала, сякаш отразяваше лъчите на светлината и на багрите, — целият му гняв, желанието му за отмъщение, ранената му гордост — всичко изчезна. Като орел, който се спуска към плячка, той я грабна в обятията си, сложи я на коленете си и почувствува с неизразимо опиянение сладострастната прегръдка на момичето, което се притисна към него с цялото си красиво и пищно тяло.

— Пакита, ела! — прошепна Анри.

— Говори, говори, без да се страхуваш! — каза тя. — Това място е създадено за любов. Никакъв звук не може да излезе оттук, направено е всичко, за да се запази тук всеки тон и всяка мелодия на любимия глас. И най-силните викове няма да бъдат чути отвъд тези стени. Тук може някой да бъде убит, но стенанията му ще бъдат напразни, все едно че е сред Великата пустиня.

— Кой ли така добре е разбрал ревността и нейните нужди?

— Никога не ме питай за това — отговори тя, като сваляше с безкрайна нежност вратовръзката на младия човек, несъмнено за да може да види шията му.

— Ето тази шия, която толкова харесвам — каза тя. — Искаш ли да ми доставиш удоволствие?

Въпросът прозвуча почти похотливо и изтръгна Дьо Марсе от мислите, в които беше потънал след деспотичната забрана на Пакита да разпитва за непознатото същество, чиято сянка витаеше над тях.

— Но ако аз поискам да разбера кой царува тук? Пакита го погледна разтреперана.

— Значи, не съм аз — каза той, стана, отблъсна момичето и то падна с главата назад. — Където и да съм, аз искам да бъда единствен.

— Поразително! Поразително! — извика бедната робиня, обзета от ужас.

— Но на кого ти приличам? Ще ми отговориш ли? Просълзена, Пакита бавно се изправи, отиде до един от двата абаносови шкафа, взе оттам кинжал и го подаде на Анри с толкова пълно покорство, че би умилостивила дори тигър.

— Създай ми празник, какъвто създават мъжете, когато обичат — каза Пакита, — и ме убий, докато спя, тъй като не мога да ти отговоря. Слушай. Аз съм вързана като нещастно животно за кол и се учудвам, че успях да хвърля мост над пропастта, която ни разделя. Опияни ме с ласки и след това ме убий! О, не, не... — възкликна тя, сплитайки ръце — не ме убивай! Аз обичам живота! Та той за мен е толкова красив! Въпреки че съм робиня, аз съм също и кралица. Бих могла да те измамя с думи, да ти кажа, че обичам само теб, да ти го докажа, да се възползвам от моментната си власт и да те помоля: „Вземи ме, както човек се наслаждава мимоходом на уханието на цветята в кралска градина.“ А после, след като използвам хитрото си женско красноречие и крилете на насладата, за да утоля жаждата си, бих могла да накарам да те хвърлят в дъното на един кладенец, където никой няма да те намери, защото е изкопан за отмъщение, което да не се бои от правосъдието. Това е кладенец, пълен с вар, която ще те унищожи така, че от теб няма да се намери и частица. В сърцето ми ти ще останеш завинаги мой.

Анри погледна момичето, без да трепне, и този безстрашен поглед я изпълни с радост.

— Не, няма да го направя! Ти не си попаднал в клопка, а в сърцето на жена, която те обожава. Самата аз ще бъда хвърлена в кладенеца!

— Всичко това е необикновено странно — каза Дьо Марсе, като я разглеждаше внимателно. — Ти ми изглеждаш добро, но особено момиче. Честна дума, ти си жива загадка, чийто отговор ми се струва труден за намиране.

Пакинта не разбра нищо от това, което каза младият човек. Тя го наблюдаваше нежно, с широко отворени очи, които никога не биха могли да гледат глупаво, тъй като бяха пълни със сладострастие.

— Чакай, любов моя — каза тя, връщайки се на първоначалната си мисъл, — искаш ли да ми доставиш удоволствие?

— Ще направя всичко, което искаш, и даже това, което не искаш — отговори засмяно Дьо Марсе; беше си възвърнал непринудеността на суетен мъж и беше решил да се остави на щастливия случай, без да гледа нито напред, нито назад. Освен това може би разчиташе на своята власт и на умението си на човек с много успехи, за да овладее напълно това момиче след няколко часа и да научи всичките му тайни.

— Добре — каза Пакинта, — остави ме да те наглася по мой вкус.

— Направи ме по твой вкус — съгласи се Анри.

Зарадвана, тя извади от единия шкаф рокля от червено кадифе и облече с нея Дьо Марсе, сложи му женска шапчица и го загърна с шал. Като се отдаваше на тези лудории, които правеше с детска невинност, тя се смееше нервно и приличаше на болна птичка, която пърха с крилца. В този момент за нея нищо друго не съществуваше.

Ако е възможно да бъдат обрисувани нечуваните наслади, които изпитаха тези две красиви същества, създадени от небето в миг на радост, то може би е необходимо да бъдат изразени по метафизичен начин странните, почти фантастични впечатления на младия човек. Хората с общественото положение на Дьо Марсе, които живеят като него, веднага могат да познаят невинността на момиче. Но странно! Въпреки че *Златоокото момиче* беше девствено, то положително не беше невинно. Толкова необичайното съчетание на тайнствено и реално, на сянка и светлина, на ужасно и красиво, на удоволствие и опасност, на рай и ад, което Дьо Марсе беше вече намерил в тази авантюра, продължаваше да действа в капризното и прекрасно същество, на което той се наслаждаваше. Цялата опитност и най-изтънчената чувственост, всичко, което Анри познаваше от тази поезия на плътта, която се нарича любов, всичко беше надминато от съкровищата, с които го надари това момиче, чиито искрящи очи не

мамеха, когато обещавах. Това беше някаква източна поема, обляна от слънцето, с което Саади^[14] и Хафез^[15] са изпълнили трепетните си стихове. Обаче нито ритъмът на Саади, нито този на Пиндар^[16] биха могли да предадат изпълнения със смущение и изумление екстаз, в който изпадна вълшебното момиче, когато разкри заблудата, в която нечия желязна ръка го принуждаваше да живее.

— Загубена съм! — каза тя. — Загубена съм! Адолф, заведи ме на края на света, на остров, на който никой няма да ни познава. Нека бягството ни да не остави следи! Ние ще бъдем преследвани даже в ада. Боже мой, зазорява се! Бягай! Ще те видя ли някога? Да, искам утре да те видя даже ако трябва, за да получа това щастие, да убия всичките си пазачи. До утре!

Тя го притисна в обятията си и в прегръдката ѝ се чувствуваше смъртен ужас. После задвижи някаква пружина, вероятно свързана със звънец, и помоли Дьо Марсе да се остави да му вържат очите.

— А ако не искам и ако искам да остана тук?

— Ще ускориш смъртта ми — каза тя, — тъй като сега съм сигурна, че ще умра за теб.

Анри отстъпи. В съзнанието на мъжа, току-що преситен от удоволствие, се среща склонност към забрава, някаква неблагодарност, желание за свобода, за движение на въздух, пренебрежение към идола му и може би дори отвращение. С една дума, той изпитва необясними чувства, които го правят низък и подъл. Това смътно, но реално усещане на душите, в които не грее Божествената светлина и не ухае свещеният балсам, поради което са и непостоянни, очевидно е било установено от Русо и описано в приключенията на милорд Едуард^[17] в края на „Новата Елоиза“^[18]. Въпреки че очевидно се е вдъхновил от творчеството на Ричардсън^[19], Русо се отличава от него по хиляди подробности, които придават възхитително своеобразие на този паметник на неговото творчество. Той остави на потомството в наследство велики идеи, които трудно могат да се открият при анализа на книгата, защото на млади години това произведение се чете с намерение да се открие в него пламенното описание на най-плътското от всички чувства, докато сериозните писатели, склонни към философски разсъждения, използват подобни картини само като нагледен пример или потвърждение на дълбоки мисли; а в това

произведение страниците с приключенията на милорд Едуард съдържат едни от най-изтънчените от европейска гледна точка мисли.

И така, Анри се намираше във властта на това неясно чувство, непознато за истинската любов. За да се върне отново към някоя жена, му бяха необходими убедителната преценка на сравненията и неотразимата привлекателност на спомена. Истинската любов царува предимно чрез паметта. Може ли една жена да бъде обичана, ако образът ѝ, запечатан в душата, не се свързва с безкрайни наслади или със силни чувства? Пакита, без Анри да разбере, беше завладяла сърцето му по тези два начина. Но в момента, изцяло предаден на умората от преживяното щастие, тази приятна телесна меланхолия, той не можеше да анализира сърцето си, да си възвърне върху устните вкуса на най-силното сладострастие, което някога беше изпитвал. В зори той се озова на булевард Монмартр, с безучастен поглед изпрати отдалечаващата се карета, извади от джоба си две пури, запали едната от фенера на една жена, която продаваше ракия и кафе на работниците, на хлапациите, на зарзаватчиите, на цялото това парижко население, за което животът започва още преди съмване; после си тръгна за къщи, с пура в уста и с ръце в джобовете, толкова безгрижно, че това наистина не му правеше чест.

„Хубаво нещо е пурата! Ето кое никога няма да омръзне на мъжа!“ — помисли си той.

Почти бе забравил *Златоокото момиче*, по което в онова време лудееха всички елегантни младежи в Париж. Думите за смърт, казани посред удоволствията, страхът, на няколко пъти помрачил челото на прекрасното създание, което носеше черти на азиатска хурия по наследство от майка си, на европейка по възпитанието си, на креолка от родните си тропици, му изглеждаха като измамите, с които всички жени се опитват да станат интересни.

— Тя е от Хавана, най-испанския град в целия Нов свят, следователно предпочита да ми разиграва сцени на ужас, вместо да ми говори за страдания, трудности, дълг или да кокетира, както правят парижанките. Кълна се в златистите ѝ очи, че на мен наистина ми се спи!

На ъгъла до Фраскати той видя спрял наемен кабриолет в очакване на комарджии, събуди кочияша, нареди му да го откара до дома. Там той заспа със съня на негодник, който по странна

случайност, досега неизползувана от никой песнописец е дълбок като съня на невинния младенец. Може би това е следствие на известната аксиома, че крайностите си приличат.

[1] *Фронтен* — често употребявано име на слуга в театъра на Мариво. ↑

[2] *Видок, Франсоа-Йожен* (1775–1857) — престъпник, постъпил на служба в полицията, използван неколкратно в творчеството на Балзак. ↑

[3] *Моано* — от *moineau* (фр.) — врабче. ↑

[4] *Лъвлейс* — циничен прелъстител, герой от романа на Ричардсън „Клариса Харлоу“. Името на главната героиня също се цитира от Балзак. ↑

[5] *Лафайет* — френски политик и военачалник (1757–1834), взел дейно участие във Войната за независимост на САЩ. ↑

[6] *Талейран* (1754–1838) — ръководител на френската дипломация по времето на Наполеон I и Луи XVIII. Името му е станало синоним на гъвкав и лукав политик. ↑

[7] *Дезожие* — композитор, автор на песни и водевили (1772–1827). ↑

[8] *Сегюр* (1756–1805) — навремето популярен автор на романи. ↑

[9] *Аргус* (гр.мит.) — стооко чудовище. ↑

[10] *Талма, Франсоа Жозеф* (1763–1826) — прочут френски трагически актьор. Балзак го е гледал в ролята на Отело. ↑

[11] „*Роше дьо Канкал*“ — известен ресторант на улица Монторгой, посещаван от автора. ↑

[12] *Ан Радклиф* (1764–1823) — английска писателка, авторка на романи на ужаса. ↑

[13] *Харпия* (гр.мит.) — чудовище с птиче тяло и женска глава, от времето преди появата на олимпийските богове. ↑

[14] *Саади* — персийски поет от XIII век. ↑

[15] *Хафез* — персийски поет от XIV век. ↑

[16] *Пиндар* — древногръцки поет. ↑

[17] *Милорд Едуард* — герой от „Новата Елоиза“. ↑

[18] „*Новата Елоиза*“ — роман от Жан-Жак Русо. ↑

[19] *Ричардсън, Самюъл* (1688–1761) — английски писател. ↑

ТРЕТА ГЛАВА

СИЛАТА НА КРЪВТА

Дьо Марсе се събуди към обед, протегна се и почувствува пристъп на вълчи глад, какъвто всички стари войници си спомнят, че са изпитвали в ден след победа. Ето защо той с удоволствие видя пред себе си Пол дьо Манервил, тъй като няма нищо по-приятно от това да ядеш в компания.

— Ей, ние всички си въобразявахме, че от десет дни си се затворил със *Златоокото момиче* — каза приятелят му.

— *Златоокото момиче* ли? Не мисля вече за него. Бога ми, сега имам други грижи.

— Аха, правиш се на дискретен.

— Защо не? — засмя се Дьо Марсе. — Дискретността, драги, е най-ловката пресметливост. Слушай... Но не, няма да ти кажа нито дума. Ти никога не ми доверяваш нищо и аз нямам намерение да те уча безвъзмездно на моята скъпоценна тактика. Животът е река, която служи за търгуване. Кълна се в най-святото на тази земя, пурите, че аз не съм професор по икономика, разбираема за глупаците. Ще обядваш ли с мен? По-малко ще ми струва да те почерпя омлет с тон, отколкото да хвърлям на вятъра ума си.

— Ти и с приятелите си ли правиш сметки?

— Слушай, драги — каза Анри, който рядко скъпеше ироничните забележки, — понеже и на теб като на всеки друг може да ти се случи да имаш нужда от дискретност, а аз много те обичам... Да, обичам те! Честна дума, ако ти потрябва само хилядафранкова банкнота, за да не си пръснеш черепа, ще я намериш при мен, тъй като още нищо не сме ипотекирали, нали, Пол? Ако утре се биеш на дуел, аз ще премеря разстоянието и ще заредя пистолетите, за да бъдеш убит по правилата. И най-сетне, ако някой друг освен мен реши да говори лошо за теб в твоё отсъствие, ще трябва да премери силите си с жестокия благородник, който се крие в душата ми. Ето, това аз наричам истинско приятелство. И така, моето момче, тъй като ще

имаш нужда от дискретност, научи, че съществуват два вида дискретност: активна и негативна. Негативната дискретност е за глупците, които използват мълчанието, отрицанието, мръщенето. Това е дискретността на затворените врати, която показва истинско безсилие! Активната дискретност си служи с потвърждението. Ако тази вечер заявя в клуба: „Честна дума, *Златоокото момиче* не струва толкова, колкото ми струваше“, всички, щом си тръгна, ще се провикнат: „Чухте ли го този самомнителен Дьо Марсе как ни караше да повярваме, че вече е съблазнил *Златоокото момиче*? По този начин той иска да се отърве от съперниците си. Никак не е глупав.“ Но тази хитрост е вулгарна и опасна. Колкото и да е глупаво едно признание, винаги ще се намерят наивници да повярват. Най-добра е дискретността на ловките жени, когато искат да измамат съпрузите си. Тя се състои в компрометиране на жена, на която не държим или която не притежаваме, за да бъде запазена честта на тази, която обичаме достатъчно, за да я уважаваме. Това се нарича да прибягнеш към жена параван. А, ето го и Лоран. Какво ни носиш?

— Стриди от Остенде, господин графе...

— Пол, един ден ще разбереш колко е забавно да се подиграваш с хората, като криеш от тях истинските си чувства. Доставя ми огромно удоволствие да избягвам глупавата присъда на тълпата, която никога не знае какво иска, нито какво я карат да иска, взима средството за цел и ту обожаваш, ту проклина, ту издига, ту унищожава. Какво голямо щастие е да ѝ налагаш вълнения, които сам не изпитваш, да я овладееш и никога да не ѝ се подчиняваш. Ако човек може да бъде горд от нещо, нима това не е от придобитата от самия него власт, на която той е едновременно причина и следствие, основен елемент и резултат? И така, никой не знае кого обичам, нито какво искам. Може би ще се разбере кого съм обичал, какво съм искал, както се разбират завършените драми... но да оставя да надникнат в моите карти?... Що за слабост, що за измама... Аз не презирам нищо повече от силата, изиграна от ловкостта. По този начин, забавлявайки се, навлизам в занаята на посланика, ако все пак дипломацията е толкова трудна, колкото животът. Съмнявам се в това. Амбициозен ли си? Искаш ли да станеш нещо?

— Но, Анри, ти се шегуваш, като че аз не съм достатъчно посредствен, за да постигна всичко.

— Добре, Пол. Ако продължиш да се подиграваш така със себе си, скоро ще можеш да се подиграваш с всички.

След като се наобядва и запали пура, Дьо Марсе започна да вижда в особена светлина събитията от изминалата нощ. Както при много големи умове, неговата проникателност не се проявяваше спонтанно, той не проникваше дълбоко в нещата изведнъж. Като всички хора, надарени със способността да живеят предимно в настоящето, да му изстискват, така да се каже, сока и да го поглъщат, неговата проникателност имаше нужда от нещо като сън, за да установи връзката между причината и следствието. Кардинал Дьо Ришельо е бил такъв, което не е изключвало дарбата му да предвижда, необходима за разбиране на големите събития. Дьо Марсе имаше същите качества, но в началото на своя живот той използваше оръжията си само за удоволствие, а стана един от най-дълбоките политици на своето време едва след като се насити на удоволствията, за които един млад човек мисли първо, когато притежава злато и власт. По този начин мъжът се калява: той изчерпва жената, за да не може тя да го изчерпи.

Впрочем, след като си припомни цялата нощ последователно, първите струи удоволствие, които се бяха засилили постепенно, за да се превърнат накрая в буйни потоци, Дьо Марсе реши, че е бил изигран от *Златоокото момиче*. И едва тогава успя да прочете тази блестяща страница и да разгадае скрития ѝ смисъл. Чисто физическата невинност на Пакита, радостното ѝ учудване, няколкото изпуснати през нощта думи, в началото неразбираеми, но сега вече ясни — всичко му доказа, че преди него е имало някой друг. Тъй като за него нито една поквара не беше непозната и към всички прищевки изпитваше едно и също безразличие, като смяташе, че те са оправдани тъкмо защото могат да бъдат задоволени, Дьо Марсе не се възмути от самия порок — познаваше го добре, сякаш му беше приятел, — но се почувствува обиден, че му е послужил за храна. Ако предположенията му се окажеха верни, той е бил засегнат в дълбочината на душата си. Това подозрение го разгневи и той изрева като тигър, с който газелата се е подиграла, и в този рев се съчетаваше силата на звяра с ума на демона.

— Но какво става с теб? — попита Пол.

— Нищо!

— Не бих искал да отговориш с подобно „нищо“, ако те попитат дали имаш нещо против мен. Ще трябва да се дуелираме още на другия ден.

— Отказал съм се от дуелите — отговори Дьо Марсе.

— Това ми изглежда още по-трагично. Значи, убиваш.

— Преиначаваш нещата. Аз екзекутирам.

— Приятелю, тази сутрин шегите ти са много мрачни — каза Пол.

— Какво искаш? Сладострастието води до ярост. Защо е така ли? Не зная и не съм достатъчно любопитен, за да търся причината. Тези пури са великолепни. Подай чаша чай на приятеля си. — Знаеш ли, Пол, че водя скотски живот? Вече е време да помислим за бъдещето и да употребим силите си за нещо, за което си заслужава човек да живее. Животът е странна комедия. Аз се надсмивам над непоследователността на обществените порядки, но съм уплашен. Правителството обезглавява у нас бедняка, който е убил само един човек, а търпи същества, които, по данни на лекарите, изпращат на оня свят по дванадесет младежи на зима. Моралът е безсилен пред дузина пороци, които рушат обществото, но никой не ги наказва. Искаш ли още една чаша чай? Честна дума, човек е шут, който танцува на ръба на пропаст. Говорят ни за неморалността на „Опасни връзки“^[1] и на не знам коя книга с име на камериерка за заглавие^[2], а съществува една отвратителна, мръсна, страшна, развращаваща и винаги отворена книга, която никога няма да се затвори. Това е голямата книга на обществото, без да споменавам другата, хиляди пъти по-опасна, съставена от всичко, което вечер на бал се говори между мъжете на ухо, а между жените зад ветрилото.

— Анри, с теб положително става нещо необикновено и това личи въпреки активната ти дискретност.

— Да. Виж какво, ще трябва да си убия времето до довечера. Да отидем да поиграем. Може би щастието ще ми се усмихне и ще загубя.

Дьо Марсе стана, взе пачка банкноти, напъха ги в кутията си за пури, облече се и използва каретата на Пол, за да отиде в клуба на чужденците, където до вечерта убива времето си с вълнуващото редуване на загуби и печалби, последно убежище за силните натури, принудени да действуват на празни ходове. Вечерта се яви на срещата и с готовност се остави да му завържат очите. После с усилие на

волята, каквото само истински силните хора са способни да направят, насочи вниманието си и използва ума си, за да разбере по кои улици минава каретата. Почти се увери, че го водят по улица Сен Лазар и спират пред малката врата на дома Сан Реал. Когато както и първия път мина през вратата и беше сложен на носилка, несъмнено държана от мулата и кочияша, по скърцането на пясъка под краката им разбра защо взимат толкова предпазни мерки. Ако очите му не бяха вързани или ако прекосяваше градината пеша, можеше да откъсне клонче от храстите, да разгледа пясъка, залепен по ботушите му. Докато с това пренасяне, така да се каже, по въздуха в един недостъпен дом цялото любовно приключение щеше да си остане за него като сън, каквото беше и дотогава. Но за нещастие всичко, което човек прави, добро или зло, е несъвършено. Всичко, създадено от човешкия ум или ръка, подлежи на разрушение. Беше валил лек дъжд и земята беше влажна. През нощта някои аромати на растения са много по-силни, отколкото през деня и докато го носеха по алеята, Анри усети ухание на резеда. Това указание трябваше да му помогне в търсенията, които си обещаваха да предприеме, за да открие дома, в който се намираще будоарът на Пакита. Той даже се постара да запагети всички завои, които правеха носачите му в къщата, и реши, че ще може да си ги припомни. Както и предната вечер се намери на отоманката пред Пакита, която му развърза очите, но забеляза, че тя е бледа и променена. Беше плакала. Коленичила като молец се, но тъжен и изпълнен с меланхолия ангел, бедната девойка вече не приличаше на любопитното, нетърпеливо, игриво създание, което беше грабнало Дьо Марсе на крилете си, за да го пренесе на седмото небе на любовта. Имаше нещо толкова истинско в нейното отчаяние, омекотено от радостта, че страшният Дьо Марсе почувствува дълбоко в душата си възхищение пред това ново съвършено творение на природата и мигновено забрави главната цел на тази среща.

— Какво се е случило, моя Пакита?

— Приятелю — каза тя, — отведи ме още тази нощ. Хвърли ме някъде, където, ако ме видят, не могат да кажат: „Ето Пакита“ и никой не може да отговори, ако го попитат: „Да, тук има момиче със златист поглед и дълги коси“. Там ще ти даря толкова удоволствия, колкото поискаш. А после, когато престанеш да ме обичаш, ще ме изоставиш и аз няма да се оплача, нищо няма да кажа; а това, че си ме напуснал, не

бива да ти причинява никакво угризение на съвестта, тъй като един ден, прекаран с теб, един-единствен ден, в който ще те гледам, е по-скъп от целия ми живот. Но ако остана тук, аз съм загубена.

— Не мога да замина от Париж, малка моя — отговори Анри. — Аз не принадлежа на себе си, клетва ме свързва със съдбата на няколко души, които са ми верни, както и аз съм им верен. Но мога да ти създам в Париж такова убежище, в което никой човешки крак няма да стъпи.

— Не — отговори тя, — ти забравяш женската власт.

Никога човешки глас не беше произнасял думи, изпълнени с толкова ужас.

— Но кой би могъл да стигне до теб, ако застана между теб и света?

— Отровата! — отговори тя. — Доня Конча вече те подозира. А освен това — продължи тя, като оставяше сълзите да текат по бузите ѝ — много е лесно да се забележи, че не съм вече същата. Добре, щом ме оставяш на яростта на чудовището, което ще ме разкъса, нека бъде святата ти воля! Но ела и изпълни любовта ни с всички наслади. Впрочем аз ще умолявам, ще плача, ще викам, ще се защитавам и може би ще се спася.

— Но кого ще умоляваш? — попита той.

— Мълчи! — продължи Пакита. — Ако бъда помилвана, то ще бъде заради моята дискретност.

— Дай ми роклята — лукаво каза Анри.

— Не, не — бързо отговори тя. — Остани така, както си, един от тези ангели, които бях научена да мразя и в които виждах само чудовища, докато вие сте най-красивото нещо под небето — добави тя, галейки косите на Анри. — Ти даже не можеш да си представиш колко съм глупава. Аз не съм учила нищо. От дванадесетгодишна възраст съм затворена и никого не виждам. Не знам нито да чета, нито да пиша и говоря само английски и испански.

— Тогава как получаваш писма от Лондон?

— Тези писма ли? Ето, вземи ги! — каза тя, като извади няколко листа от една висока японска ваза и ги подаде на Дьо Марсе.

Младият човек с учудване видя странни фигури. Начертани с кръв, те приличаха на ребус и изразяваха фрази, пълни със страст.

— Но ти си във властта на някакво адско изчадие! — възкликна той, възхищавайки се от тези йероглифи, създадени от изобретателна ревност.

— Да, адско! — повтори тя.

— А как успяваше да излизаш...

— Ах, това ме погуби — каза тя. — Заставих доня Конча да избира между незабавната смърт и застрашаващия ни бъдещ гняв. Бях обхваната от дяволско любопитство и исках да разчупя железния обръч, който ме отделяше от света, исках да видя какво представляват младите мъже, тъй като познавах само маркиза и Кристемио. Кочияшът и слугата, който ни придружава, са старци...

— Но нали невинаги си била затворена? Здравето ти изисква...

— Ах! — продължи тя. — Ние се разхождахме, но през нощта, въвн от града, по брега на Сена, далеч от всички.

— Не се ли гордееш, че си обичана така?

— Не — отговори тя, — вече не! Въпреки че е добре запълнен, този живот, забулен в тайна, е само мрак в сравнение със слънчевата светлина.

— Какво наричаш слънчева светлина?

— Тебе, прекрасни мой Адолф, за когото съм готова да дам живота си. Всички страстни чувства, за които са ми говорили и които възбуждах, сега аз изпитвам към теб. Преди нищо не можех да разбера, но сега знам как се обича. Досега само бях обичана, но самата аз не обичах. Заради теб ще изоставя всичко. Отведи ме. Ако искаш, вземи ме за играчка, но ме остави при себе си, докато ме счупиш.

— Няма ли да съжаляваш след това?

— Никак! — каза тя и го загледа със златистите си очи, чийто цвят си оставаше чист и ясен.

„Дали мене предпочита? — помисли си Анри. Въпреки че подозираше истината, сега в името на тази толкова наивна любов беше склонен да прости обидата. — Ще видим.“

При все че Пакита не беше длъжна да му дава сметка за миналото си, и най-малкият ѝ спомен се превръщаше в престъпление в неговите очи. Като се отдаваше на най-пламенните наслади, които слязлата от небесата пери^[3] е дарявала на свой възлюблен, Анри има печалната сила да затаи една своя мисъл, да преценява и изучава любимата си. Пакита изглеждаше създадена за любов от природата с

особена грижливост. От първата им нощ женският ѝ усет се беше напълно развил. Въпреки че беше силен мъж и се отнасяше нехайно към удоволствията в любовта, а и беше преситен от миналата нощ, той намери в *Златоокото момиче* сарайските опиянения, които е способна да създаде само любещата жена и от които мъжът никога не се отказва. Пакита отговаряше на страстта към вечното, изпитвана от истински силните хора — тайнствена страст, толкова драматично изразена във „Фауст“, толкова поетично предадена в „Манфред“^[4], страст, която е тласкала дон Жуан да се рови в женските сърца с надеждата да постигне безкрайността, търсена от толкова ловци на призраци и която учените смятат, че съзират в науката, а мистиците — само в Бога. Надеждата, че най-после е обладан идеалното същество, с което борбата никога не спира и не отегчава, очарова Дьо Марсе, който за пръв път от много време разтвори сърцето си. Нервите му се отпуснаха, студенината му се стопи в атмосферата на тази пламенна душа, крайните му теории отлетяха и щастието оцвети живота му в бяло и розово като будоара на Пакита. Той почувствува прилив на върховно сладострастие и беше увлечен извън пределите на изпитаната дотогава от него страст. Не искаше да бъде надминат от това момиче, обучено предварително от някаква изкуствена любов за нуждите на неговата душа. В суетата, която тласка мъжа да побеждава във всичко, намери сили да овладее момичето, но същевременно, когато премина границата, отвъд която душата няма повече власт над себе си, се загуби в онези прелестни селения, наречени нелепо от обикновения човек „въображаеми пространства“. Стана нежен, добър, общителен и почти подлуди Пакита.

— Защо да не отидем в Соренто, в Ница, в Киавари да прекараме така целия си живот? Искаш ли? — питаше той Пакита с глас, който проникваше в душата ѝ.

— Но има ли нужда да ме питаш дали искам? — възкликна тя. — Нима имам собствена воля? Аз съм нещо извън теб само за да бъда твое удоволствие. Ако искаш да избереш достойно убежище за нас двамата, Азия е единственото място, където любовта може да разгърне крилете си...

— Имаш право — продължи Анри. — Да отидем в Индия, там е вечна пролет, земята е покрита с цветя и човек може да живее в разкош като владетел, без да предизвиква хорската злоба, както става в

глупавите страни, които искат да осъществят плоската химера на равенството. Да отидем в страната, където човек властвува над цял народ от роби, а слънцето осветява винаги неизменно бял дворец; където във въздуха се носят благоухания, птиците възпяват любовта, а онзи, който не може повече да люби, умира...

— И където ще умрем заедно! — добави Пакита. — Но да не тръгнем утре, да тръгнем веднага и да вземем Кристемиио с нас.

— Честна дума, удоволствието е най-красивата развръзка в живота. Да отидем в Азия... но за това, мое дете, трябва много злато, а за да го имам, трябва да си уредя работите.

От подобни неща тя нищо не разбираше.

— Злато ли? Та тук има ей такъв куп злато! — каза тя, като вдигна ръката си.

— Но то не е мое...

— Какво от това! — продължи тя. — Щом имаме нужда от него, ще го вземем.

— То не ти принадлежи.

— Не ми принадлежи! — повтори тя. — Та ти не ме ли взе? Когато го вземем, ще ни принадлежи.

Той се засмя:

— Бедно мое невинно момиче! Ти нищо не знаеш за земните неща.

— Не, но ето какво знам... — възкликна тя, като привлече Анри към себе си.

В момента, в който Дьо Марсе забрави всичко и в него се породил желанието да притежава навеки това създание, в момента на най-висше удоволствие той получи такъв удар с кама, който за пръв път нарани жестоко сърцето му. Пакита, която го беше повдигнала, като че ли за да му се любува, извика:

— О, Марикита!

— Марикита ли? — изрева младият мъж. — Сега знам всичко, в което още исках да се съмнявам.

Той се спусна към шкафа, в който се намираше дългият кинжал. За негово и за нейно щастие шкафтът беше заключен. Това препятствие увеличи гнева му, но той се овладя, отиде да вземе връзката си и се приближи с толкова красноречив и яростен израз, че без да знае в какво престъпление е обвинена, Пакита все пак разбра, че я грози

смъртна опасност. С един скок се озова на другия край на стаята и отбягна фаталната примка, която Дьо Марсе искаше да метне на шията ѝ. Почна се борба. Двамата не си отстъпваха по гъвкавост, ловкост и сила. За да прекъсне борбата, Пакита хвърли в краката на любовника си възглавница, той се спъна и падна, а тя се възползува от това, за да натисне пружината на звънеца. Мулатът се появи веднага. Мигновено Кристемио се хвърли върху Дьо Марсе, повали го и стъпи с крак на гърдите му, насочвайки тока на обувката си към гърлото му. Дьо Марсе разбра, че ако направи опит да се освободи и ако Пакита даде знак, ще бъде смачкан.

— Защо искаше да ме убиеш, любов моя? — попита тя.

Дьо Марсе не отговори.

— С какво те обидих? Говори, обясни ми.

Анри запази флегматичното държане на силен човек, който се чувства победен — студена, мълчалива, съвсем английска сдържаност, която показва съзнание за собствено достойнство, неунизено от моментното примирение. Впрочем, въпреки обхваналата го ярост той беше вече разсъдил, че е непредпазливо да се излага на неприятности от страна на правосъдието, като убие това момиче ненадейно, без да е подготвил убийството по начин, който ще му осигури безнаказаност.

— Любими — продължи Пакита, — кажи ми нещо, не си отивай без прощална любовна дума! Не бих искала в сърцето ми да остане ужасът, който ти току-що всели. Ще говориш ли? — извика тя и тропна гневно с крак.

Вместо отговор Дьо Марсе ѝ хвърли поглед, който толкова ясно означаваше „ти ще умреш!“, че Пакита се втурна към него:

— Е, какво, искаш да ме убиеш ли? Убий ме, ако моята смърт ще ти достави удоволствие!

И тя направи знак на Кристемио, който махна крака си от гърдите на младия мъж и излезе. Лицето му не изразяваше нито одобрение, нито порицание.

— Ето, това е мъж! — каза Дьо Марсе и посочи мулата. — Който е дълбоко предан приятел, се подчинява, без да разсъждава. В негово лице ти имаш истински приятел.

— Ако искаш, ще ти го дам — отговори тя. — Ще ти служи също така предано, както и на мен, ако му заръчам.

Тя зачака отговор и после продължи с голяма нежност:

— Адолф, кажи ми поне една добра дума. Ето че скоро ще съмне.

Анри стоеше безмълвен. У него имаше едно печално качество, тъй като хората считат за достойнство всичко, което прилича на сила, и често се прекланят пред странностите: Анри не умееше да прощава. Умението да преразглеждаме преценките си, безспорно една от красивите прояви на душата, за него беше нещо напълно безсмислено. От баща си бе наследил жестокостта на хората от Севера, с която е наситена кръвта на англичаните. Той беше непоколебим както в добрите, така и в лошите си чувства. Възклицанието на Пакита го беше толкова ужасило, защото беше развенчана най-сладката победа, на която някога се беше радвало мъжкото му самолюбие. Надеждата, любовта и всички други чувства се бяха възбудили у него до такава степен, че сърцето и умът му горяха, и тези пламъци, запалени, за да осветят живота му, бяха загасени от студен вятър. Озадачена, Пакита едва намери сили в своето отчаяние да даде знак да тръгне.

— Сега това е безполезно — каза тя и хвърли превръзката. — Ако не ме обичаш вече, ако ме мразиш, всичко е свършено.

Напразно почака един прощален поглед от него, после падна като мъртва. Мулатът изгледа Анри толкова заплашително, че младият човек за пръв път в живота си се разтрепери, макар по всеобща преценка да беше надарен с рядко безстрашие. „Ако не я обичаш истински, ако й причиниш и най-малкото зло, ще те убия“ — това казваха очите на мулата. Дьо Марсе беше преведен с почти раболепно внимание по осветения от малки отдушници коридор, в края на който имаше скрита врата към тайно стълбище; слязоха по него и се озоваха в градината на дома Сан Реал. Мулатът го накара да върви предпазливо по липовата алея, която стигаше до малка врата към пустата по това време улица. Дьо Марсе запомни всичко; този път мулатът не го придружи. В момента, когато Анри погледна през вратичката на каретата, за да огледа отново градината и дома, видя белите очи на Кристемио, с когото си размениха поглед. И от едната, и от другата страна това беше предизвикателство, обявяване на война между диваци, дуел, който не се подчинява на никакви правила и в който се допускат като оръжие измяната и коварството. Кристемио знаеше, че Анри се е закълел да погуби Пакита. Анри също знаеше, че Кристемио

иска да го убие, преди той да убие Пакита. И двамата прекрасно се разбраха.

„Приключението се усложнява по доста интересен начин“ — помисли си Анри.

— Къде отива господинът? — попита кочияшът.

Дьо Марсе поръча да го заведе у Пол дьо Манервил.

Повече от една седмица Анри отсъствава от дома си, без никой да успее да разбере нито какво е правил през това време, нито къде е бил. Това го спаси от гнева на мулата и причини гибелта на прекрасното създание, вложило цялата си надежда в човека, когото обичаше така, както още никой не бе обичал на тази земя.

Последния ден на тази седмица Анри се върна с карета пред малката градинска вратичка на дома Сан Реал. Придружаваха го трима души. Очевидно кочияшът също беше негов приятел, тъй като се изправи на капрата като бдителен страж, който не иска да пропусне и най-лекия шум. Единият от другите трима застана пред вратата, вторият влезе в градината и се облегна на стената, а последният, с връзка ключове в ръка, тръгна с Дьо Марсе.

— Анри — каза неговият спътник, — предадени сме.

— Но от кого, Ферагюс?

— Не всички спят — отговори водачът на деворантите^[5]. — Сигурно днес тук на някого не му е било нито до ядене, нито до пиене. Виж онази светлина.

— Имаме плана на къщата, да видим откъде идва.

— Нямам нужда от плана, за да разбере — отговори Ферагюс, — светлината идва от стаята на маркизата.

— Ах! — извика Дьо Марсе. — Навярно днес е пристигнала от Лондон. Тази жена ще ми отнеме даже отмъщението! Но ако ме е изпреварила, Грасиен, ще я предам на правосъдието.

— Слушай!... Вече всичко е свършено — каза Ферагюс на Анри.

Двамата приятели се послушаха и чуха слаби викове, които биха умилостивили и тигър.

— Твоята маркиза не е помислила, че звуковете излизат през комина на камината — каза водачът на деворантите със смях на критик, очарован, че е намерил грешка в едно красиво произведение на изкуството.

— Само ние умеем да предвиждаме всичко — каза Анри. — Почакай ме, искам да отида да видя какво става горе, за да разбера как се решават този род семейни разпри. Бог ми е свидетел, изглежда, че тя я пече на тих огън.

Дьо Марсе се изкачи бързо по познатите стълби и намери пътя към будоара. Когато отвори вратата, неволно изтръпна, което се случва и с най-смелите хора при вида на пролята кръв. Зрелището, което се разкри пред очите му, го порази не само поради тази причина. Маркизата беше истинска жена и беше пресметнала отмъщението си с тънкото коварство на слабо животно. Отначало тя беше прикрила гнева си, за да се увери в престъплението, преди да го накаже.

— Много късно, любими мой! — промълви умиращата Пакита и гаснещите ѝ очи се обърнаха към Дьо Марсе.

Златоокото момиче издъхваше, потънало в кръв. Всички светилници бяха запалени, нежен парфюм се носеше във въздуха, цареше характерен безпорядък, по който опитното око на мъжа можеше да познае безумствата, свойствени на всяка страст. Всичко доказваше, че маркизата умело беше разпитвала виновницата. Тази бяла стая, в която кръвта ясно личеше, издаваше дълга борба. По възглавниците се виждаха отпечатъци от ръцете на Пакита. Тя навсякъде се бе вкопчвала в живота, навсякъде се бе защищавала и навсякъде беше удряна. Цели парчета тапети с канелюри бяха откъснати от окървавените ѝ ръце, които несъмнено се бяха борили дълго. Пакита, изглежда, се беше опитала да се качи нависоко. Босите ѝ крака бяха оставили следи покрай гърба на дивана, по който сигурно беше тичала. Тялото ѝ, разкъсано от ударите на кинжала на нейния палач, показваше с какво настървение беше бранила живота си, на който любовта на Анри бе придала стойност. Вече умираща, паднала на пода, тя бе успяла да ухапе горната част на стъпалото на госпожа Де Сан Реал, която не изпускаше окървавения кинжал. Косите на маркизата бяха изскубани, цяла беше покрита с рани от ухапване, повечето от които кървяха, а скъсаната ѝ рокля разкриваше полуголото ѝ тяло и издрасканите гърди. Така тя изглеждаше величава. Стръв и ярост дишаше опияненото ѝ от мириса на кръв лице. Полуотворените ѝ устни трептяха, ноздрите ѝ буйно се разтваряха, тя се задъхваше. Някои разгневени животни се хвърлят срещу врага, убиват го и спокойни, че са победили, изглеждат така, сякаш всичко са забравили.

А има и други, които обикалят около жертвата си, пазят я от страх да не им се отнеме и подобно на Омировия Ахил обикалят девет пъти Троя, като влачат врага си за краката. Такава беше и маркизата. Тя не видя Анри. Първо, понеже беше съвършено сигурна, че е сама и не се опасяваше от свидетели; освен това, беше прекалено опиянена от топлата кръв, разгорещена от борбата, възбудена, за да забележи някого, даже ако цял Париж се беше събрал около нея. Тя не би усетила дори да паднеше гръм. Не бе доловила последното дихание на Пакита и си мислеше, че мъртвата още я слуша.

— Умри без изповед! — викаше тя. — Отиди в ада, неблагоприятно чудовище! От сега нататък бъди само във властта на дявола! Ще ми заплатиш с цялата си кръв за кръвта, която си му дала! Умри, умри, изтърпи хиляди пъти смъртта! Аз бях много добра към тебе, за миг те убих, но бих искала да изпиташ всички мъки, на които ме обричаш. А аз ще живея! Ще живея нещастна и от сега нататък ще бъда принудена да обичам само Бога!

— Мъртва! — промълви тя, като направи отчаяно усилие да дойде на себе си. — Мъртва! Ах! Ще умра от мъка!

Маркизата изнемогваше от отчаяние, гласът ѝ се загуби. Тя поиска да се хвърли на дивана и при това движение забеляза Анри дьо Марсе.

— Кой си ти? — попита тя и се спусна към него с вдигнат кинжал.

Анри ѝ задържа ръката и по този начин двамата успяха да се видят лице в лице. От изумление и ужас кръвта им замръзна в жилите, а краката им се разтрепериха като на изплашени коне. И наистина, даже ако бяха близнаци от комедията на Плавт, не биха си приличали толкова. В един глас произнесоха едни и същи думи:

— Лорд Дъдли е ваш баща, нали?

И двамата кимнаха утвърдително.

— Тя беше вярна на кръвта — каза Анри, посочвайки Пакита.

— Тя беше най-малко виновна — отговори Маргарита-Еуфемия Пораберил и се хвърли върху тялото на Пакита с отчаян вопъл. — Нещастно момиче! Ох! Бих искала да те съживя! Сгрехих! Прости ми, Пакита! Ти си мъртва, а аз живея! Аз съм по-нещастна от теб.

В този момент се появи страшната фигура на майката на Пакита.

— Ще ми кажеш, че не си я продала, за да я убия! — извика маркизата. — Знам защо излизаш от бърлогата си. Ще ти я платя двойно. Мълчи.

Тя взе кесия злато от абаносовия шкаф и я хвърли презрително в краката на старата жена. Звънът на златото предизвика усмивка върху неподвижното лице на грузинката.

— Навреме дойдох за теб, сестро моя — каза Анри. — Правосъдието ще ти потърси отговорност.

— Не — отговори маркизата. — Само един човек можеше да ми поиска сметка за това момиче, Кристемيو, но той е мъртъв.

— А тази майка? — попита Анри, като посочи старицата. — Няма ли да те изнудва постоянно?

— Тя е от една страна, където жените не са хора, а вещи, с които всеки прави каквото си иска: продават ги, купуват ги, убиват ги, с една дума, задоволяват прищевките си, както вие тук си служите с мебелите. Впрочем тя е разяждана от страст, която унищожавя другите ѝ чувства и би унищожила майчинското ѝ чувство, ако обичаше дъщеря си, страст...

— Но каква е тази страст? — прекъсна я живо Анри.

— Комарът и Бог да те пази от него! — отговори маркизата.

— Но кой ще ти помогне да премахнеш следите от тази твоя прищявка, която правосъдието няма да ти прости? — попита Анри и посочи *Златоокото момиче*.

— Майка ѝ — отговори маркизата, като посочи старата грузинка и ѝ направи знак да остане.

— Ние пак ще се видим — каза Анри, който мислеше за безпокойството на приятелите си и усещаше, че вече трябва да си тръгне.

— Не, братко — възрази тя. — Ние никога вече няма да се видим. Аз се връщам в Испания, за да вляза в манастира „Лос Долорес“.

— Ти си още много млада и много красива — отвърна Анри, като я прегърна и целуна.

— Сбогом — каза тя, — нищо не може да ни утеши, че сме загубили това, което ни е изглеждало вечно.

След осем дни Пол дьо Манервил срещна Дьо Марсе в Тюйлери на терасата на фьойантинците.

— Ей, злодей такъв, какво стана с нашето красиво *Златооко момиче*?

— Умря.

— От какво?

— От туберкулоза.

Париж, март 1834 — април 1834

[1] „*Опасни връзки*“ — роман от Шодерло дьо Лакло, в който се описват безпътните нрави на френското висше общество през XVIII век. ↑

[2] ... с име на камериерка за заглавие... — става дума за „*Жюстин, или Несчастията на добродетелта*“ от маркиз Дьо Сад. Балзак нарича с това име прислужницата на Фьодора от „*Шагренова кожа*“ и на Каролин в „*Дребни несгоди на семейния живот*“. ↑

[3] *Пери* (перс. мит.) — вълшебно същество, което покровителствува хората и ги пази от демоните. ↑

[4] „*Манфред*“ — поема от Байрон. ↑

[5] *Деворантите* — тайно сдружение от масонски тип, измислено от Балзак. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.